

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahanduse ja majandusteooria instituut
Majandusteooria õppetool

Triin Hopp

**EESTI ARENGUKOOSTÖÖ: TEADMISED
VÄLISMINISTEERIUMI PAKUTAVATEST
RAHASTUSVÕIMALUSTEST
ARENGUKOOSTÖÖPROJEKTIDELE
KÕRGHARIDUSASUTUSTE TÖÖTAJATE NÄITEL**

bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Tatjana Põlajeva

Tallinn 2014

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Triin Hopp

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 112387

Üliõpilase e-posti aadress: triinhopp@gmail.com

Juhendaja dotsent Tatjana Põlajeva:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHENDITE LOETELU.....	4
ABSTRAKT	5
SISSEJUHATUS	6
1. ARENGUKOOSTÖÖ TEOREETILINE BAAS	8
1.2. Arengukoostöö ajaloost	8
1.3. Olulisemad rahvusvahelised kokkulepped	13
1.4. Arengukoostöö hindamine	15
2. EESTI ARENGUKOOSTÖÖ.....	17
2.1. Ajalugu	18
2.2. Prioriteetsed sihtriigid.....	19
2.2.1. Afganistan.....	20
2.2.2. Armeenia.....	21
2.2.3. Aserbaidžaan.....	22
2.2.4. Gruusia.....	22
2.2.5. Moldova	23
2.2.6. Ukraina	24
2.2.7. Valgevene	25
2.3. Rahastamine.....	26
2.4. Kõrgharidusasutuste teadlikkus Välisministeeriumi pakutavatest rahastusvõimalustest	29
2.5. Tulemused ja järeldused	32
KOKKUVÕTE	35
SUMMARY	37
VIIDATUD ALLIKAD	39
LISAD	43

Lisa 1. Arengukoostöö ajaloo täpsem ülevaade	43
Lisa 2. ÜRO aastatuhande arengueesmärgid	45
Lisa 3. Küsitlus kõrgharidusasutustele	46
Lisa 4. Eesti riigieelarves arengukoostööks ja humanitaarabiks kavandatavad vahendid 2010–2015 (miljonit eurot aastas)	48

LÜHENDITE LOETELU

AKÜ – Arengukoostöö Ümarlaud

DAC – Development Assistance Committee, Arenguabi Komitee

DAG – Development Assistance Group, Arenguabi Grupp

DCD – Development Co-operation Directorate, Arengukoostöö Direktoriaat

EBRD – European Bank for Reconstruction and Development, Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank

EEC – European Economic Community, Euroopa Majandusühendus

ICRC – International Committee of the Red Cross, Rahvusvaheline Punase Risti Komitee

IDA – International Development Association, Rahvusvaheline Arenguassotsiatsioon

IMF – International Monetary Fund, Rahvusvaheline Valuutafond

MDGs – Millenium Development Goals

NATO – North Atlantic Treaty Organisation, Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon

ODA – official development assistance, ametlik arenguabi

OECD – Organisation for European Co-operation and Development, Euroopa

Majanduskoostöö ja Arenguabi Organisatsioon

OEEC - Organisation for European Economic Co-operation, Euroopa Majanduskoostöö Organisatsioon

OPEC - Organization of the Petroleum Exporting Countries, Naftat Eksportivate Riikide Organisatsioon

RKT – rahvuslik kogutoodang

UN – United Nations

UNCTAD – United Nations Conference on Trade and Development, ÜRO Kaubanduse ja Arengukonverents

UNDP – United Nations Development Programme, ÜRO Arenguprogramm

UNICEF – United Nations Children's Fund, ÜRO Lastefond

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

WHO – World Health Organisation, Maailma Tervishoiuorganisatsioon

WTO – World Trade Organisation, Maailma Kaubandusorganisatsioon

ABSTRAKT

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli anda hinnang Eesti kõrgharidusasutuste töötajate teadlikkusele Välisministeeriumi pakutavatest arengukoostööprojektide rahastamisvõimalustest ning sellest tulenevalt muuta Eesti arengukoostöö ja sellest teavitamine efektiivsemaks. Eesmärgi saavutamiseks viis autor seitsme Eesti kõrgharidusasutuse Teadus- ja arendusosakondade töötajate seas läbi küsitluse. Samuti analüüsiti Eesti arengukoostöö riiklikku rahastamist vahemikus 1998-2013.

Küsitluse tulemusena selgus, et kõrgharidusasutuste töötajate teadlikkus Välisministeeriumi pakutavatest rahastusvõimalustest arengukoostööprojektidele oli puudulik. Küsitluse vastuste ja küsitletud kõrgharidusasutuste poolt läbiviidud arenguprojektide analüüsimisel selgus ka, et ülikoolidesisene töötajatevaheline teabevahetus oli puudulik.

Eesti arengukoostöö rahastamise analüüsist selgus, et Eesti ametliku arenguabi suurus ei ole vahemikus 1998-2013 igal aastal püsivalt kasvanud. Esimestel aastatel eraldati arengukoostööks konstantselt sama summa. Kuigi alates 2003. aastast ametlik arenguabi kasvas pea igal aastal, siis 2009. aasta oli antud vahemikus erandiks, siis arenguabi vähendati.

Võtmesõnad: ametlik arenguabi, arengukoostöö, kõrgharidusasutused, rahastamine, teadlikkus

SISSEJUHATUS

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on anda hinnang Eesti kõrgharidusasutuste töötajate teadlikkusele Välisministeeriumi pakutavatest arengukoostööprojektide rahastamisvõimalustest ning sellest tulenevalt muuta Eesti arengukoostöö ja sellest teavitamine efektiivsemaks. Töös antakse ülevaade Eesti arengukoostööst, analüüsitakse selle rahastamist ning kõrgharidusasutuste aktiivsust Välisministeeriumi arengukoostööprojektide taotlusvoorudes osalemisel.

Arengukoostöö on rahvusvahelisel tasandil väga oluline poliitikavaldkond. Seda eelkõige tänases globaliseerivas maailmas, kus paljud probleemid on muutunud rahvuslikest rahvusvahelisteks. Arenenud ja parema majandusliku olukorraga riikidel on moraalne kohustus aidata ka vähem arenenud riikidel saavutada jätkusuutlik kasv nii majanduses kui ka ühiskondlikul tasandil. Inimeste seas on arenguabi andmine põhjustanud vastakaid arvamusi, seda eelkõige just doonorriikide kodanike seas. Alati leidub nii neid, kes on nõus panustama vähemarenenud riikide arengusse, kui ka neid, kes leiavad, et iga riik peaks ise oma probleeme lahendama. Sellest tulenevalt on väga oluline inimeste teavitamine maailma arenguprobleemidest.

Eesti on arenguabi doonorriigina veel küllaltki noor. Siiski on Eestil olemas väärtuslikud kogemused nii arenguabi sihtriigist doonorriigiks saamisel kui ka demokraatiale ning turumajandusele üleminekul. Neid kogemusi vajaksid ka mitmed teised üleminekuriigid. Eesti kodanike teadmised arengukoostööst on aga veel küllaltki väikesed ning sellest tulenevalt ei tea Eesti riiklikust arengukoostööst piisavalt ka need, kes võiksid ise arengukoostöös osaleda. Eesti soov on olla hea haridussüsteemiga arenenud e-riik ning neid teadmisi peaksime jagama ka Eestist halvemas olukorras olevate riikidega. Arenevate riikide seisukohalt on jätkusuutlik panustada lisaks rahalistele vahenditele ka nende haridussüsteemi ning teadmistesse.

Antud bakalaureusetöö teemaks valiti just kõrgharidusasutuste töötajate teadlikkuse uurimine, sest vaatamata asjaolule, et teadmiste edasiandmine ning haridussektorite arendamine Eestist vähemarenenud riikides on väga vajalik, ei ole kõrgharidusasutuste aktiivsus Välisministeeriumi arengukoostööprojektide taotlusvoorudes osalemisel olnud väga kõrge. Kõrgharidusasutuste töötajate teadlikkuse väljaselgitamiseks koostati käesoleva töö raames küsitlus, mis saadeti seitsmele Eesti kõrgkoolile. Küsitlused suunati kõrgkoolide

Teadus- ja arendusosakondadele eeldusel, et sealsed töötajad esindavad antud valdkonnas kõige teadlikumat osa kogu kõrgkooli töötajatest. Suur osa töös kasutatud andmetest ning projektinäidetest saadi Eesti arengukoostöö andmebaasist, kuid tulemuste kontrollimiseks tehti päring ka Välisministeeriumi Arengukoostöö ja humanitaarabi büroosse.

Käesolevas töös püstitab autor järgmised hüpoteesid:

Hüpotees 1: Eesti kõrgharidusasutuste töötajad ei ole teadlikud riiklikest arengukoostööprojektide rahastusvõimalustest.

Hüpotees 2: Eesti panus ametlikku arenguabisse on igal aastal kasvanud.

Hüpoteeside kontrollimiseks analüüsis autor Eesti arengukoostöö rahastamist ning kõrgharidusasutustele saadetud küsitluste vastuseid.

Käesolev bakalaureusetöö on jagatud kahte suuremasse peatükki. Esimeses osas antakse ülevaade arengukoostöö rahvusvahelisest ajaloost alates koloniaalajastust kuni tänaste süsteemide väljakujunemiseni. Samuti tutvustatakse olulisemaid antud valdkonna rahvusvahelisi kokkuleppeid, millest tulenevad riikide ühised eesmärgid. Lõpetuseks toob autor välja arengukoostöö hindamise teoreetilised alused, mis on rahvusvahelisel tasandil rangelt soovituslikud. Teine osa tutvustab Eesti arengukoostööd. Lisaks Eesti arengukoostöö ajaloole ning süsteemi ülesehituse ülevaatele toob autor välja ka Eesti arengukoostöö prioriteetsed sihtriigid ning nende tutvustuse, et selgitada, mille alusel on valitud just antud sihtriigid. Teises peatükis analüüsitakse ka Eesti arengukoostöö rahastamist vahemikus 1998-2013, tuuakse välja seatud eesmärgid ning võrreldakse neid tegeliku olukorraga. Selles peatükis esitatakse ka küsitluse tulemused ning nende analüüs ja vastustel põhinevad järeldused. Peatüki lõpetavad autoripoolsed soovitused ning töö tulemused.

1. ARENGUKOOSTÖÖ TEOREETILINE BAAS

Üha kiiremini globaliseeruv maailmas peame mõistma, et üleilmastumisega kaasneb lisaks mitmetele hüvedele ka olukord, kus ebaühtlasest arengutasemest tingitud arengumaade individuaalsed probleemid avaldavad mõju kogu maailmale. Seega on rikkamate ja enam arenenud riikide moraalseks kohustuseks aidata vaesemaid ning arengus mahajäänuid.

Arengukoostöö raames pakutakse arenguriikidele rahalist ja materiaalist abi ning antakse edasi oskusteavet eesmärgiga panustada abisaajariigi arengusse. Arenguabi jaguneb bilateraalseks ehk kahepoolseks arenguabiks, mida doonorriik pakub abisaajariigile või, mida doonorriik annab sihtriigile sihtotstarbeliselt rahvusvahelise organisatsiooni kaudu; ning multilateraalseks ehk mitmepoolseks arenguabiks, mida rahvusvahelised organisatsioonid pakuvad abisaajariigile. (Mis on arengukoostöö? 2014)

Lisaks arengukoostööle panustatakse arenevatesse riikidesse ka humanitaarabi. Humanitaarabi sisaldub ka OECD Arenguabi Komitee (DAC) poolt kasutusele võetud ametliku arenguabi (ODA) arvestuses. Erinevalt arengukoostööst, mille raames pakutakse peamiselt materiaalist abi, võivad humanitaarabina pakutavad vahendid olla olukorrast tulenevalt väga erinevad. Humanitaarabi baseerub põhimõtetel nagu inimlikkus, neutraalsus, erapooletus ja sõltumatus. (Euroopa Konsensus...) Humanitaarabi eesmärgiks on abistada erinevatest kriisidest kannatada saanud piirkondi, ennetada kriise või parandada valmisolekut kriisile reageerimiseks; abi andmisel lähtutakse abivajaja või mõne rahvusvahelise organisatsiooni abipalvest (Mis on humanitaarabi? 2010)

Suurim erinevus humanitaarabi ja arengukoostöö vahel on nende ajaline perspektiiv. Arengukoostöö on pikaajaline protsess, mille tulemusena soovitakse saavutada püsivaid muutusi. Humanitaarabi seevastu on lühiajaline ja kiireloomuline hädaabi osutamine. (Ibid)

1.2. Arengukoostöö ajaloost

Ametlik arengukoostöö sai alguse juba koloniaalajastul, mil emamaa viis läbi arengutegevusi oma kolooniates. Esimesed arengukoostööalased institutsioonid ja programmid loodi aga ÜRO eeskostel peale Teist maailmasõda. Samal ajajärgul loodi USAs arengumaade tehniliseks abistamiseks ka *Point Four Programme*. Arengukoostöö

kujunemisel oli oluline roll suuremahulistel toetustel kommunistliku bloki äärealariikidele majandusliku stabiilsuse saavutamiseks. (Führer 1996)

Oluline edasimineku arengukoostöö edendamisel toimus **1944.** aastal, kui asutati Rahvusvaheline Rekonstrueerimis- ja Arengupank (Maailmapank). Aasta hiljem koostati ÜRO konverentsil ÜRO põhikiri, mis väljendas muuhulgas soovi sotsiaalseks arenguks ja paremate elutingimuste laialdaseks võimaldamiseks. Edasiste sammudena lõi ÜRO peaassamblee **1946.** aastal UNICEF-i (United Nations International Childrens' Emergency Fund). Esimene suurem arenguprogramm algatati **1947.** aastal USA riigisekretäri George C. Marshalli poolt. Marshalli plaaniga toetas USA Euroopa sõjajärgset taastamist koostöös Euroopa riikide endiga. Marshalli plaani kaudu abisaanud riigid moodustasid aasta hiljem Euroopa Majanduskoostöö Organisatsiooni, mis on tänase OECD eelkäijaks. Samal ajal lõi USA Majanduskoostöö Agentuuri, mis hakkas juhtima Euroopa Taastamise Programmi (Marshalli plaan) koordineerimist. Lisaks Marshalli plaaniga seotud sündmustele, pandi **1948.** aastal alus ka Maailma Tervishoiu Organisatsioonile (WHO) ja koostati ÜRO Inimõiguste Ülddeklaratsioon. (Ibid)

1957. aastal loodi osana Rooma Lepingust Euroopa Arengufond. (Ibid)

Arenguriikidele abi pakkuvate doonorriikide abistamiseks loodi 13. jaanuaril **1960** Arenguabi Grupp (DAG), mis sai üheks keskseks arenguabiga tegelevaks organisatsiooniks maailmas. DAG võttis vastu resolutsiooni arenevatele riikidele antavat rahalist abi puudutava informatsiooni parandamise kohta. Arengukoostöö tähtsuse kasvule viitas ka Euroopa Majanduskoostöö Organisatsiooni (OEEC) ümbernimetamine Euroopa Majanduskoostöö ja Arenguabi Organisatsiooniks (OECD) ning Maailmapanga poolne Rahvusvahelise Arenguassotsiatsiooni (IDA) loomine, mille eesmärgiks sai väga pehmete laenude pakkumine vaesematele arenevatele riikidele. DAG nimetati juba **1961.** aastal ümber Arenguabi Komiteeks (DAC) ja see organisatsioon tegutseb OECD juures tänaseni koondades 29 abipakkujaliiget, vaatelejatena võtavad komitee tööst osa ka Maailmapank, IMF, UNDP (Development Assistance Committee... 2013). Septembris alustas ametlikult oma tegevust ka OECD, mis varasemalt tegutses OEEC nime all. OECD sekretariaadis loodi uus arenguosakond, mis koosnes kahest harust: arengu finantseerimine ja tehniline koostöö. ÜRO kuulutas 1960ndad ÜRO arengukümnendiks. Samal aastal loodi USAs Rahvusvahelise Arengu Agentuur (USAID) kahepoolse majandusabi administreerimiseks, samuti pandi alus Rahukorpusele. (Führer 1996) Esimene DAC-i tippkohtumine toimus **1962.** aasta juulis, et

arutada esimeste Arenguabi Ülevaadete tulemusi. DAC andis samal aastal välja ka direktiivid, mis puudutasid arenevatele riikidele antava abi ja ressursivoogude raporteerimist võrreldavatel alustel. Maailmapank andis aga oma esimese konsultatsioonigrupi loomisega arenguabi koostööle uue vormi. OECD pani aluse Arengukeskusele, mis alustas oma tööd 1964. aastal. Esimene ÜRO Kaubanduse ja Arengukonverents (UNCTAD) toimus Genfis **1964.** aastal, kus arutlusel olid eelkõige kaubanduse ja arenguprobleemid arenguriikides. Konverentsil toodi välja ka soovitus arenenud riikidel panustada arenguabisse 1% oma rahvatulust. Loodi Aafrika Arengupank ning toimus ka esimene Yaoundé konverents Euroopa Majandusühenduse (EEC) ja Ühinenud Aafrika ja Malagasi riikide vahel, konverentsi tulemusena pandi alus Euroopa teisele Arengufondile. **1965.** aastal loodi ÜRO Laiendatud Tehnilise Abi programmi ja ÜRO Erifondi ühinemisel ÜRO Arenguprogramm (UNDP). Ametliku Arenguabi idee, mis eraldas ODA teistest ametlikest voogudest ja identifitseeris ODA-na need tehingud, mis tehti eesmärgiga edendada arengumaade majanduslikku ja sotsiaalset arengut või, mis olid oma loomult soodustingimustega, kiideti heaks **1969.** aastal. (Ibid 1996)

1970. aastal kuulutas ÜRO peaassamblee välja teise ÜRO arengukümnendi ja võttis järgnevas kümnendiks vastu rahvusvahelise Arengustrateegia, mille üheks eesmärgiks oli jõuda kümnendi keskel ODA pakkumisega 0,7%-ni rahvuslikust koguproduktist. Probleemid Põhja-Lõuna suhetes kerkisid esile **1975.** aastal, mil võeti vastu ka OECD deklaratsioon, mis puudutas suhteid arenevate riikidega. Inimeste põhivajaduste rahuldamise küsimus kerkis taas esile **1977.** aastal, kui esitati väide „Arengukoostöö majanduskasvuks ja inimeste põhivajaduste rahuldamiseks.“. Rõhutati, et mure inimeste põhivajaduste rahuldamise pärast ei asenda majanduskasvu eesmärki, vaid täiustab seda. DAC kinnitas, et põhivajadustel põhinev lähenemine ei tugine peamiselt mitte hoolekandel ja heategevusel, vaid on pigem produktiivsusele suunatud, eesmärgiga suurendada vaeste sissetulekut ja tugevdada pikaajalist isetootvat arengut. **1978.** aastal toimus esimene kohtumine DAC-i ja Araabia/OPEC-i Abiagentuuride vahel ning Maailmapank andis välja oma esimese Maailma Arenguraporti. (Ibid)

1983. aastal otsustati, et arengukoostöö efektiivsuse tõstmiseks tuleb arengukoostööd parandada eelkõige riiklikul tasandil. Avaldati ka DCD uuring maailma majanduslikust sõltuvusest ja arenevatest Põhja-Lõuna suhetest. Arenguabi 25. aastapäeva tähistati **1985.** aastal. OECD Keskkonnakomitee ja DAC kiitsid heaks ka Arenguabi projektide ja

programmide keskkondliku hindamise soovitusel. Väliserainvestorite meelitamiseks arenguriikidesse vaatas DAC üle ka abiagentuuride rolli ettevõtlussektori tugevdamises ja turuprotsessides. Abi koordineerimise põhitõed võttis DAC vastu **1986.** aastal, rõhutati, et arenevad riigid peavad Maailmapanga, IMF-i ja UNDP abiga ette valmistama efektiivsed arengustrateegiad ning programmid, mis oleksid aluseks abi koordineerimisel. DAC viis läbi ka mitmeid riiklike missioone, et kohalikul tasandil üle vaadata koordineerimise korraldus. Maailma Keskkonna ja Arengukomisjon andis **1987.** aastal välja raporti „Meie ühine tulevik“. **1989.** aastal lisati DAC-i abipoliitika raamistikku kaks uut ideed – osalusareng ja keskkondlik jätkusuutlikkus. Osalusarengu eesmärk oli otsida võimalusi koostööks arenevate riikidega, et muuta nende tootmisektor dünaamilisemaks ning tugevdada eraalgatusi. Keskkondlikult ohutu ja jätkusuutliku arengu saavutamine sai 1990ndatel keskseks eesmärgiks. Potentsiaalsete arenguabi saajatena kerkisid esile Ida-Euroopa riigid, mille kohta hakkas DAC statistikat koguma. (Ibid)

Rahvastiku ja arengu küsimused tõusid teravamalt esile taas **1990.** aastal, mil DAC soovitas suurendada toetust rahvastikuprogrammidele. OECD lõi koostöökeskuse üleminekumajandusega Euroopa riikidele (CCEET) pakkumaks abi ja nõuandeid Kesk- ja Ida-Euroopa ning endistele NSV Liidu riikidele. Loodi ka Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupank (EBRD) ning Maailma Keskkonnafond, mille toetustega aidati arenevatel riikidel rahastada kliimamuutuse ja kasvuhoonegaaside vähendamise, rahvusvaheliste vete kaitse, bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ja osoonikihi hõrenemisega seotud projekte. Keskkonna väärtustamine muutus üha olulisemaks ka **1991.** aastal, mil võeti kasutusele uued distsipliinid seotud abi ja seotud rahastamise jaoks. Heaks kiidetud Maastrichti lepingus sisaldus ka arengukoostöö peatükk, mis asetas arengukoostöö võrdsele alusele teiste poliitikatega. Vajadus vähendada suuri sõjalisi kulusi arenguriikides võeti arutusele **1992.** aastal. DAC-i tippkohtumisel arutati ka korrupsiooni teemat ning liikmesriigid hakkasid arenguriike abistama efektiivsete korrupsioonivastaste strateegiatega rakendamisel. Lisaks andis DAC välja Arengukoostöö käsiraamatu. USA korraldas doonorriikide konverentsi abi koordineerimiseks iseseisvunud endistele Nõukogude Liidu riikidele. ÜRO Keskkonna- ja Arengukonverentsil/Rio konverentsil/Maa Tippkohtumisel koostati Rio Deklaratsioon, mis sidus omavahel keskkonna- ja arengueesmärgid. (Ibid)

Seoses olukorraga Euroopas, kus peale NSV Liidu lagunemist lisandusid abivajajate hulka mitmed endised NSV Liidu ja Ida-Euroopa riigid, vaadati **1993.** aastal üle DAC-i

abisaajariikide nimekiri. Kuna abi vajavad riigid muutusid üha erinevamateks loodi uus kaheosaline nimekiri, mis eristas üleminekuriigid, millele antavat abi ei arvestatud ODA alla, ja arenevad riigid ning territooriumid. Üheosalise nimekirja juurde pöördus DAC tagasi 2005. aastal. (The DAC... 2010) DAC-i **1995.** aasta tippkohtumisel otsustati, et iga arenev riik vastutab oma arengu eest ise ja üha olulisem on ka avalikkuse aktiivsem osalemine arenguprotsessides. Integreeritud arengustrateegiate võtmeelementidena nähti demokraatiat, inimõiguste kaitset ja õigusriiki. Juba hakati ette valmistama ka arengustrateegiaid 21. sajandiks. (DAC in dates... 2006) DAC-i strateegia 21. sajandiks võeti vastu **1996.** aasta tippkohtumisel. Strateegias rõhutati eelkõige inimkeskset arengut, kohalikku omandit, rahvusvahelist lõimumist ja partnerlust, samuti seati eesmärgid kolmes vallas – majanduslik heaolu, sotsiaalne areng ja keskkondlik jätkusuutlikkus. (Ibid)

ÜRO Aastatuhande konverentsil **2000.** aastal saavutati üksmeel kindlate rahvusvaheliste arengueesmärkide suunas liikumiseks ning neid kaheksat eesmärki hakati nimetama aastatuhande arengueesmärkideks, mis on väljatoodud lisas 1. Üha enam pöörati tähelepanu ka soolise võrdõiguslikkuse küsimustele. **2001.** aastal jätkusid läbirääkimised sidumata abi propageerimise teemadel. Seoses 11. septembri terrorirünnakutega USAs kerkis ka arengukoostöös teravalt esile arengu ja turvalisuse teema. (Ibid) Globaalse arengukoostöö ja eelkõige arenevate ning arenenud riikide koostöö edendamiseks võeti **2002.** aastal vastu Monterrey Konsensus arengu finantseerimise teemadel (Monterrey Consensus on... 2003). Arenguabialase koostöö parandamist alustati **2003.** aastal Roomas toimunud konverentsil kindlustamaks, et abi vastab sihtriikide kõige tungivamatele vajadustele. Üle 100 arenenud ja areneva riigi kiitsid **2005.** aastal heaks Pariisi deklaratsiooni nõustudes võitlema juba aastakümneid arengut takistanud probleemide vastu. Pariisi deklaratsioon jaotas kohustused viie peamise põhimõtte järgi – omand (arenevad riigid kujundavad ise oma arengustrateegiad), joondumine (doonorriigid pakuvad abi joondudes kohalike süsteemide järgi), ühtlustumine (doonorriigid teevad koostööd vältimaks dubleerimist), tulemuste juhtimine (nii siht- kui ka doonorriigid keskenduvad tulemustele ja nende mõõtmisele), vastastikune vastutus (arengutulemuste eest on vastutavad nii doonorriik kui ka abisaaja). Üha olulisemaid samme astuti ka arengu ja turvalisuse valdkonnas, mis kerkis järsult esile 2001. aastal. Läbivalt hinnati ka arenguabi ja –koostöö efektiivsust. Järgmiseks arenguabi juhtivaks dokumendiks sai **2007.** aastal vastu võetud Accra tegevuskava, mis oma sisult oli Pariisi

deklaratsiooni jätk ja mille kohaselt arenevad riigid võtsid kontrolli oma tuleviku üle ja doonorid lubasid teha efektiivsemat koostööd. (DAC in dates... 2006)

Rahvusvahelise arenguabi ja –koostöö parandamiseks alustasid **2010.** aastal koostööd ka arenguriigid ning pandi alus Lõuna-Lõuna koostööle. Arenenud ja arenevad riigid võtsid vastu Dili deklaratsiooni, mis tõi välja rahutagamise ja riigi ülesehitamise alased eesmärgid ning nende saavutamiseks vajalikud tegevused. (Ibid) Järgmine rahvusvaheline arengualane tippkohtumine toimus **2011.** aastal Busanis Lõuna-Koreas. Antud kohtumisel keskenduti varasemast erandlikult pigem arenguteemadele jättes abi andmise problemaatika kõrvale, samuti süvendati oluliselt Lõuna-Lõuna koostöö aluseid. (OECD and the... 2013)

Antud peatükki arengukoostöö ajaloost täpsustab lisa 4.

1.3. Olulisemad rahvusvahelised kokkulepped

Efektiivse ja toimiva arenguabi ja –koostöö kujundamiseks on oluline paika panna ühised rahvusvahelised eesmärgid ning sihid. Selleks on koostatud mitmeid deklaratsioone ja kokkuleppeid, et ühtlustada riikide püüdeid ning parandada koostööd ühiste eesmärkide nimel pingutamiseks. Üks varasemaid sellised dokumente, mis sai ka üheks põhiliseks alusdokumendiks kõigile järgnevatele, on ÜRO Inimõiguste Ülddeklaratsioon.

ÜRO Inimõiguste Ülddeklaratsioon võeti vastu juba 1948. aastal ning see sätestas esmakordselt põhilised inimõigused, mis peavad olema kõikehõlmavalt ja ülemaailmselt kaitstud. Deklaratsioonil on tänaseks 438 erinevat tõlget. (Universal Declaration of...). Deklaratsiooni 30 artiklis sätestatakse inimeste põhiõigused ning rõhutatakse, et need õigused kehtivad kõigile olenemata nende rassist, nahavärvist, soost, keelest, usust, poliitilistest ja muudest veendumustes, rahvuslikust ja sotsiaalsest päritolust, varanduslikust seisundist ning sünnipärasest või muudest asjaoludest. (ÜRO Inimõiguste...)

Oluliseks baasdokumendiks sai ka **ÜRO Aastatuhande Deklaratsioon**, mis võeti vastu 2000. aasta ÜRO Aastatuhande Konverentsil. Aastatuhande Deklaratsioon toob välja kaheksa Aastatuhande Arengueesmärki 2015. aastaks (lisa 1). (Millenium Summit...)

Aastatuhande Arengueesmärkide saavutamiseks ja eelkõige vaesuse vähendamiseks võeti 2002. aastal vastu **Monterrey Konsensus**. Konsensususe eesmärkideks on vaesuse kaotamine, jätkusuutliku majanduskasvu saavutamine ning jätkusuutliku arengu edendamine.

Aastatuhande Arengueesmärkide saavutamiseks näeb konsensus ette doonor- ja sihtriikide omavahelise koostöö parandamise. (Monterrey Consensus on... 2003)

Sarnaselt Monterrey Konsensusele käsitleb ka **Pariisi Deklaratsioon** Aastatuhande Arengueesmärkide saavutamise seotud probleematikat. Pariisi Deklaratsioon võeti vastu 2005. aastal, samuti koostöös arenenud ja arenevate riikidega ning deklaratsioonis sätestatud ühised arusaamad jagati viie põhimõtte järgi: 1) arengumaad peavad ise kujundama oma arengustrateegiad ja juhtima oma arenguprotsesse, 2) doonorriigid juhivad toetuse andmisel arengumaade arengukavadele ja protsessidele, 3) doonorriikide tegevus peab olema koordineeritud, et vältida dubleerimist, 4) prioriteediks peab olema tulemuste saavutamine, 5) doonor- ja sihtriigid on vastastikku vastutavad arengutulemuste eest. Deklaratsioonis tuuakse välja ka konkreetsed tegevused ja mõõdikud ning eesmärgid 2010. aastaks. (The Paris Declaration... 2005/2008)

Pariisi Deklaratsiooni jätkuks võeti 2008. aastal vastu **Accra Tegevuskava**. Tegevuskava eesmärgiks oli Pariisi Deklaratsioonis sätestatu ellu viimise hindamine ja kiirendamine. Tegevuskava toob välja kolm peamist tegevussuunda: 1) arenguriigid peavad ise juhtima oma arengupoliitikat, 2) paremate tulemuste saavutamiseks on oluline kujundada efektiivsem ja kaasavam koostöö, 3) tulemuste saavutamine ja nende suunamine peab olema prioriteetne, et abi oleks võimalik mõõta ja hinnata. Accra Tegevuskava suunab doonorriike tegema tugevamat koostööd arenguriikidega ning kooskõlastama abi sihtriigi vastavate programmidega. (Ibid) Siiski suudeti 2011. aasta Pariisi Deklaratsiooni täitmist analüüsiva raporti kohaselt 2010. aastaks seatud 12 eesmärgist täita vaid üks (Aid Effectiveness... 2012).

Accra Tegevuskavale järgnes 2011. aasta neljandal tippkohtumisel vastu võetud **Busani partnerluslepe**, milles rõhutati taaskord koostöö ja aastatuhande arengueesmärkide olulisust. Lisaks varasemates dokumentides väljatoodud tegevustele Arengueesmärkide saavutamiseks rõhutab Busani partnerluslepe ka arenguriikide omavahelise koostöö, ehk Lõuna-Lõuna koostöö, olulisust. Kuigi arengukoostöös jääb keskseks doonor- ja sihtriikide vaheline koostöö, peab arenguriikide vaheline koostöö ja kogemuste vahetamine jätkuvalt edasi arenema ning täiustuma. (Busan Partnership... 2011)

Analüüsides neid olulisemaid arengukoostööd puudutavaid dokumente on näha, et kõik need seavad prioriteediks koostöö arendamise saavutamaks ühiseid eesmärke. Siiski analüüsi tulemusena saab öelda, et kui varasemalt vaadeldi arendatava koostööna vaid doonor- ja sihtriikide suhteid, siis viimased dokumendid toovad välja ka arenguriikide

omavahelise koostöö olulisuse, et muuta arengut kiiremaks ja abi efektiivsemaks. Ühiste eesmärkidena vaadeldakse rahvusvahelistes kokkulepetes enamasti ÜRO Aastatuhande Arengueesmärkide saavutamist. Antud eesmärkide saavutamist hinnatakse iga-aastastes raportites ning 2013. aasta Aastatuhande Arengueesmärkide Raporti kohaselt on mitmeid eesmärke, mille täitmine 2015. aastaks on reaalne, kuid on ka palju valdkondi, mille eesmärgid vajaksid õigeaegseks saavutamiseks kiiremat tegutsemist ja efektiivsemat ning suuremahulisemat abi.

1.4. Arengukoostöö hindamine

Kõik arengukoostöö osapooled on huvitatud efektiivse arenguabiprotsessi saavutamisest, selleks tõhustatakse koostööd ning sõlmitakse mitmeid rahvusvahelisi kokkuleppeid. Arengukoostöö edendamisel ning ühiste eesmärkide saavutamisel on aga oluline lisaks rahvusvaheliste arengukavade koostamisele ning strateegiate ühtlustamisele ka arengukoostöö hindamine.

Arengukoostöö hindamisel kasutatakse DAC-i soovitusel järgmisi kriteeriume:

1) **Asjakohasus** (relevance) – otsustatakse, kas abitegevuste eesmärk on asjakohane ja vastavuses üldiste prioriteetide ning doonori ja abisaaja arengukavadega.

2) **Tulemuslikkus** (effectiveness) – mõõdetakse, mil määral abitegevus panustas eesmärkide saavutamisse ning mis olid eesmärgi mittesaavutamise puhul olulisteks teguriteks.

3) **Tõhusus** (efficiency) – mõõdetakse nii kvalitatiivselt kui kvantitatiivselt programmi väljundeid vastavuses sisenditega, uuritakse tegevuste kuluefektiivsust ja eesmärkide saavutamise õigeaegsust ning programmi läbiviimise üldist optimaalsust.

4) **Mõju** (impact) – vaadeldakse arenguprojektist tulenevaid mõjusid kohalikule ühiskonnale, uuritakse positiivseid/negatiivseid, otseseid/kaudseid ning tahtlikke/tahtmatuid efekte.

5) **Jätkusuutlikkus** (sustainability) – hinnatakse, kas projekti tegevustest tulenev kasu on jätkuv ja nii keskkondlikult kui ka rahaliselt jätkusuutlik ka peale doonorriigi rahastuse lõppemist. (Evaluating development... 2010)

Arenguprojektide hindamine peaks olema pikk ja kestav protsess, mille käigus peetakse silmas DAC-i poolt seatud üldisi põhimõtteid:

1) Hinnang peab olema **usaldusväärne**. Usutavuse tagab eelkõige **hindajate sõltumatus** ja hindamisprotsessi läbipaistvus. Hinnangus tuuakse välja nii projekti kordaminekud kui ka ebaõnnestumised.

2) Mõjutamaks hilisemaid otsuseid peavad hinnangu tulemused kajastama asjakohast ja **kasulikku** informatsiooni. Tulemused peavad olema esitatud selgelt ja kokkuvõtlikult ning need peaksid väljendama erinevate osapoolte erinevaid huve ja vajadusi. Oluline on, et hindamisprotsess paneks aluse hilisematele järelkontrolliga seotud tegevustele.

3) Hindamisprotsessis peaksid osalema **nii doonor kui ka sihtriik**, kuna tulemused on olulised mõlemale ning peaksid väljendama mõlema osapoole hinnangut tegevuste efektiivsusele ja mõjudele.

4) Hindamismeetodite arendamiseks ja kogemuste jagamiseks on oluline **doonorite omavaheline koostöö**. Doonorite ühine hindamisprotsess parandab tulemuste kättesaadavust ning üksteise protseduuride ja lähenemiste mõistmist. Samuti vähendab see sihtriigi administratiivset koormust.

5) Hindamisprotsesside efektiivsust aitab tagada **hindamisprotsessi süstematiseerimine**. Hinnatavad tegevused tuleks koondada kategooriatesse ning paika seada ka ajakava, et saavutada paremaid tulemusi. (Principles for Evaluation... 1991)

2. EESTI ARENGUKOOSTÖÖ

Eesti riigi tegevust arengukoostöövallas koordineerib Välisministeerium, mille Välismajanduse ja arengukoostöö osakonnas on selleks loodud ka vastav allüksus- Arengukoostöö ja humanitaarabi büroo (Välisministeeriumi struktuur). Valdkonnast huvituvaid või seal juba tegutsevaid kodanikuühendusi koondab Arengukoostöö Ümarlaud, mille eesmärgiks on ka avalikkuse arengukoostööalase teadlikkuse tõstmine. Samuti on Arengukoostöö Ümarlaud riigile strateegiliseks partneriks vastava poliitika kujundamisel. (Tegevusalad 2012)

Eesti arengukoostööd reguleerivaks peamiseks seadusandlikuks dokumendiks on Vabariigi Valitsuse määrus „Arengu- ja humanitaarabi andmise tingimused ja kord“. Riigikogu otsusega on heakskiidetud „Eesti arengukoostöö põhimõtted“, mille kohaselt saab Eesti osalemisel rahvusvahelises arengukoostöös eristada nelja aspekti- **moraalne aspekt** (Eesti on varasemalt rahvusvaheliste doonorite toel kiiresti arenenud ja peab nüüd ise võimaldama sarnast arengut teistele), **poliitiline aspekt** (arengukoostöö loob suhteid teiste riikidega ning aitab saavutada välispoliitilisi eesmärke), **majanduslik aspekt** (arengukoostöö toetab rahvusvahelist majandusarengut ning sihtriikide näol on tegemist ka edaspidiste võimalike kaubanduspartneritega) ning **kultuuriline aspekt** (läbi arengukoostöö tutvustatakse Eesti riiki ja kultuuri) (Eesti arengukoostöö põhimõtete...). Lisaks lähtub riiklik arengukoostöö vastavatest arengukavadest (2006-2010 ja 2011-2015), mis toovad välja Eesti arengukoostöö eesmärgid ning meetmed valdkondade kaupa.

Eesti üldiseks arengukoostöö eesmärgiks on lisaks Aastatuhande Arengueesmärkide saavutamisele aidata kaasa üleilmse vaesuse vähendamisele. Tegevusvaldkonniti on eesmärkideks:

- 1) Inimarengu toetamine, hariduse ja tervishoiu kättesaadavuse parandamine, fookusega eelkõige naistel ja lastel;
- 2) Rahu ja inimõiguste kaitsmine, demokraatia arengu ja riikide stabiilsuse kindlustamine, hea valitsemistava juurutamine;
- 3) Majandusarengu toetamine, keskkonnasäästliku ja jätkusuutliku arengu soodustamine;

- 4) Rahvusvaheliste arengukoostööorganisatsioonide toetamine, Eesti arengukoostöö efektiivsuse tõstmine, panustamine eelkõige prioriteetsetesse sihtriikidesse arvestades nende prioriteetidega ja pidades silmas pikaajalisi eesmärke;
- 5) Eesti avaliku, era- ja kolmanda sektori arengukoostöövõimekuse ja sellealase teadlikkuse tõstmine.

Kõiki valdkondi läbivalt soovitakse võimalusel edendada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate laialdasemat kasutamist arengukoostöös. (Mis on arengukoostöö? 2014)

2.1. Ajalugu

Peale Balti riikide taasiseseisvumist **1990-1991** aastatel lisati Eesti DAC-i abisaajate nimekirja kui üleminekuriik (History of DAC Lists... 2013). Eesti on saanud abisaajariigist abiandja riigiks võrdlemisi alles. Esimest korda identifitseeris Eesti ennast doonorriigina **1998.** aastal, mil eraldati Eesti Vabariigi Valitsuse reservist 0,44 miljonit eurot arengukoostöö rahastamiseks (Mis on arengukoostöö? 2014). Esimesel aastal anti abi üleujutustest kahjustatud Ida-Euroopa piirkondadele ning tehti esimesed vabatahtlikud annetused UNICEF-ile ning Rahvusvahelisele Punase Risti Komiteele (ICRC) (Kuusik, 2006). Arengukoostööga alustamist ajendas soov aidata eelkõige üleminekuajandusega riike (Lõuna-Kaukaasia, Lääne-Balkan, Ukraina, Moldova jt) jagades enda reformikogemusi. Eesti süstemaatiline arenguabi pakkumine saigi alguse ühekordsetest kahepoolsetest projektidest, mille eesmärk oli jagada oma kogemusi üleminekuriikidega. (Mis on arengukoostöö? 2014)

Riigikogu kiitis heaks „Eesti arengukoostöö põhimõtted“ juba **1999.** aastal, neid põhimõtteid uuendati rahvusvahelise keskkonna arengutest ja saadud kogemustest tulenevalt **2003.** aastal (Eesti arengukoostöö põhimõttete...).

Välisministeeriumi Välismajanduse ja arengukoostöö osakonda loodi Arengukoostöö ja humanitaarabi büroo **2001.** aastal (Kool 2007). Büroo ülesanneteks on: koostöös teiste üksustega kavandada ja ellu viia Eesti arengukoostöö- ja humanitaarabipoliitikat; korraldada arengu- ning humanitaarabi andmist arenguriikidele; korraldada Eesti osalemist EL-i, ÜRO, OECD, Maailmapanga jt arengukoostöö- ja humanitaarabipoliitikaga tegelevate rahvusvaheliste organisatsioonide töös; korraldada arengukoostöö komisjoni tööd; koostada

ametlikku Eesti arengukoostöö statistikat ning hallata vastavat andmebaasi; koostöös teiste Välisministeeriumi struktuuriüksustega teavitada avalikkust arengukoostöö ja humanitaarabi teemadest (Välismajanduse ja arengukoostöö osakonna põhimäärus)

Euroopa Liidu ja NATOga liitumisel **2004.** aastal muutus ühine arengukoostöösse panustamine veelgi olulisemaks, Eestilt eeldati enda üleminekukogemuste jagamist uute üleminekuriikidega (Kuusik, 2006). Kuigi Eesti oli doonorriigina tegutsenud juba mitmeid aastaid püsis Eesti DAC-i abisaajate nimekirjas ametliku abisaajana veel kuni 2004. aastani (History of DAC Lists... 2013).

Vaatamata sellele, et Eesti on OECD DAC-le statistilisi ülevaateid oma arengukoostöö kohta esitanud juba 1999. aastast sai Eestist OECD liige ametlikult alles aastal **2010** (Eesti ja OECD... 2013).

2.2. Prioriteetsed sihtriigid

Arengukoostöö efektiivsemaks ja tulemuslikumaks muutmiseks on otsustatud keskenduda konkreetsetele piirkondadele või riikidele. 2002. aastal otsustati prioriteetsete piirkondadena vaadelda Ida- ja Kagu-Euroopat ning Lõuna-Kaukaasiat. Koostöösuhete parandamiseks ning süvendamiseks otsustati alates 2006. aastast prioriteetsete riikide valikut kitsendada neljale riigile- Afganistan, Gruusia, Moldova ja Ukraina. (Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2006-2010). Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015 kohaselt täiendati kahepoolset arengukoostöö süsteemi lisaks **Afganistanile, Gruusiale, Moldovale ja Ukrainale** ka **Armeeniale, Aserbaidžaanile** ning **Valgevenega**. (Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015).

Eesti kahepoolne arenguabi suunatakse eelkõige neile riikidele, kus oleks abi Eesti enda varasematest kogemustest üleminekuriigina, liikudes demokraatliku riigi ning inimõigustest lähtuva ühiskonna suunas (Mis on arengukoostöö? 2014).

Prioriteetsete riikide valikul lähtutakse peamiselt konkreetse riigi arenguvajadustest ning arengukoostöö tähtsusest riigi vajaduste rahuldamisel; Eesti võimalustest ja suutlikkusest tagada tulemused vastava riigi arengu seisukohalt; Eesti olemasolevatest suhetest partnerriigiga ning Eesti välis-, julgeoleku- ja majanduspoliitilistest eesmärkidest (Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015).

2.2.1. Afganistan

Afganistan on äärmiselt vaene ning välisabist sõltuv riik. Eriti rängalt mõjub vaesus just sealsetele lastele ja naistele, kellest suur osa on kirjaoskamatud, kirjaoskuse tase kogu rahvastikust on vaid 28,1%. Paljudel lastel puudub juurdepääs haridusele ning samuti kannatavad elanikud muuhulgas ka joogivee, elektri ning arstiabi puudumise käes. Olukorra paranemist takistavad oluliselt ebakindlus, nõrk valitsemine, puudulik infrastruktuur ning riigi killustatus. (Afganistan, The World... 2014)

Afganistani arengu toetamiseks on sealne valitsus ja rahvusvaheline üldsus sõlminud kokkuleppe *Afghan Compact* ning loodud on ka Afganistani riiklik arengustrateegia. Arengu toetamisel kasutab Eesti laiapõhist lähenemisviisi, kus sõjaline tegevus, diplomaatia ja ülesehitustöö toimivad koos üksteist täiendavalt. Eesti arengukoostööd Afganistanis muudab efektiivsemaks ka Eesti erimissiooni töö Kabulis ja Helmandi provintsis. Vastavalt Arengukoostöö ja humanitaarabi arengukavale 2011-2015 keskendub Eesti peamiselt tervishoidu, haridusse ning heade valitsemistavade juurutamise panustavatesse koostööprojektidesse. (Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015).

Kokku on Eesti aastatel 2002-2013 Afganistani arengukoostöö raames toetanud rohkem kui 6 miljoni euroga. Eesti on võtnud eesmärgiks aidata kaasa ka Afganistani keskvalituse tugevdamisse, sellega seoses seati eesmärgiks suunata vähemalt 50% arenguabist läbi sealse keskvalitsuse. Eesti on Afganistanis asuvasse rahvusvahelisse ülesehitusmeeskonda saatnud oma eksperdi. 2008.-2012. aastani töötasid Afganistanis Eesti tervishoiueksperdid, kes tegelesid Eesti ja rahvusvaheliste arengukoostööprojektide koordineerimise ja tervishoiusüsteemi arendamisega. (Eesti panus Afganistani... 2014)

Hetkel on Afganistani suunal arengukoostöö raames käimasolevatest projektidest mahukaimad:

- 1) Afganistani sisejulgeolekuasutuste võimekuste tugevdamine. Taotleja: Sisekaitseakadeemia. Toetuse summa: 199 969 eurot.
- 2) TLÜ poolt väljatöötatud kolme IT magistriõppekava rakendamine Kabuli Ülikooli Informaatika teaduskonnas ajavahemikul 2013-2015. Taotleja: Tallinna Ülikool. Toetuse summa: 142 500 eurot.
- 3) Kabuli Ülikooli IT teaduskonna õppejõudude doktoriõpe Tallinna Ülikooli Informaatika Instituudis Infoühiskonna tehnoloogiate õppekaval (2 semestrit). Taotleja: Tallinna Ülikool. Toetuse summa: 142 500 eurot.

- 4) MTÜ Mondo jätkuprojekt Afganistani maapiirkondade tüdrukute hariduse, naiste ja erivajadustega inimeste toimetuleku edendamiseks. Taotleja: MTÜ Mondo. Toetuse summa: 67 408 eurot.
- 5) Diplomaatia, rahvusvaheliste suhete ja rahvusvahelise koostöö alane koolitus Afganistani diplomaatidele ja riigiametnikele. Taotleja: Diplomaatide Kooli SA. Toetuse summa: 42 081 eurot.

Lisaks osalevad Eesti eksperdid mitmetel rahvusvahelistel missioonidel (NATO, EUPOL). (Eesti arengukoostöö andmebaas)

2.2.2. Armeenia

Armeenia on üks Euroopa Liidu Idapartnerluse riikidest. Teravad probleemid Aserbaidžaaniga Mägi-Karabahhi piirkonna üle on viinud olukorrani, kus Aserbaidžaan on sulgenud oma piiri Armeeniaga ning Aserbaaidžani toetuseks on sama teinud ka Türgi. Türgi ja Armeenia ühist minevikku ja tänaseid suhteid varjutab aga ka 1915. aasta armeenlaste genotsiid, mille asetleidmist Türgi ja Aserbaidžaan tänini eitavad pingestades sellega veelgi riikide omavahelist läbisaamist. (Armenia, The World... 2014)

Armeenia majandusliku olukorra teeb raskeks eelkõige riigi isoleeritus, riigil puudub merepiir ning ainsad kaubanduseks avatud piirid on Iraani ning Gruusiaga, sellest tulenevalt on Armeenia kaubanduspartnerite valik väga väike. Samuti on Armeenia tugevalt sõltuv Venemaa abist, suur osa infrastruktuurist on Venemaa omandis ja/või hallata, seda eelkõige energiasektoris. 2013. aastal teatati Armeenia astumisest tolliliitu Venemaa, Valgevene ja Kasahstaniga. Olukorra parandamiseks on vaja läbi viia mitmeid olulisi reforme ning tugevdada sealset õigusriiki. (Ibid)

Armeenias on hetkel käimas arengukoostööprojekt „Lastele appi- ühendatud teadmised ja parim praktika Armeenia laste kaitseks!“. Taotlejaks on Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus (ENUT) ning toetuse summa on 86 299 eurot. (Eesti arengukoostöö andmebaas)

2.2.3. Aserbaidžaan

Aserbaidžaan on endine Nõukogude Liidu liikmesriik, mis iseseisvus 1991. aastal. Riigis on probleemiks laialt levinud korrupsioon. Kuigi vaesuse määr on langenud ja investeeringud infrastruktuuri kasvanud, pole reformid oma eesmärki haridus- ja tervishoiusektoris täitnud. (Azerbaijan, The World... 2014)

Suur osa Aserbaidžaanis majanduskasvust tuleneb nafta ja gaasi ekspordist, kuid väljaspool energiasektorit takistab suuremat majanduskasvu korrupsioon ning majandusstruktuuride ebaefektiivsus. Samuti on väljaspool energiasektorit probleemiks välisinvesteeringute vähesus ja jätkuv konflikt Armeeniaga Mägi-Karabahhi piirkonna üle. (Ibid)

Aserbaidžaanis on hetkel käimas Eesti arengukoostööprojekt „Kvaliteetharidus sotsiaalses riskis olevatele lastele. Individualiseerimine ja õpitugi.“ Taotleja on SOS Kinderdorf International Koordinatsioonikeskus MTÜ ja toetus on summas 55 700 eurot. (Eesti arengukoostöö andmebaas)

2.2.4. Gruusia

Gruusia on arenev ning küllaltki madala keskmise sissetulekutasemega riik. Riigis alustati 2003. aastal ulatuslike reformidega ning saavutati olulisi edusamme, siiski on paljud probleemid jätkuvalt lahendusteta. (Riiklik strategiadokument - Gruusia)

Vaatamata edukatele reformidele esineb Gruusias siiani tõsist vaesusust, mis süvenes veelgi 2008. aasta sõjalise konflikti ja ülemaailmse majanduskriisi tulemusena. Oluline probleem on ka heaolu ebaühtlane jaotumine, linnades on olukord võrreldes maapiirkondadega märkimisväärselt parem. Maapiirkodade halvema olukorra tingib ka põllumajanduse vähenenud tootlikkus, mis omakorda tuleneb arhailiste vahendite kasutamisest. (Ibid)

Haridussektoris läbiviidud reformid on sealset olukorda parandanud, kuid vaesematele peredele on juurdepääs haridusele jätkuvalt piiratud (Ibid).

Eesti on seadnud oma Gruusiasuunalise arengukoostöö eesmärkideks sealse hariduse kvaliteedi ja sellele juurdepääsu parandamise; ettevõtlusaktiivsuse tõstmise; demokraatlike riigistruktuuride ning kodanikuühiskonna toimimise tugevdamise. (Ibid)

Näiteid mahukamatest Gruusias käimasolevatest Eesti arengukoostööprojektidest:

- 1) Aitame kaasa Gruusia kutsehariduse arengule – kaasaegne kutseõpe ja koolijuhtimine. Taotleja: Tartu Kutsehariduskeskus. Toetuse summa 147 425 eurot.
- 2) Jätksuutliku ettevõtluse loomine Gruusias ja Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuse jagamine. Taotleja: SA Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus. Toetuse summa: 147 022 eurot.
- 3) Eesti parim praktika Gruusia kutsehariduse konkurentsivõime toetuseks. Taotleja: SA Innove. Toetuse summa: 122 164 eurot.
- 4) Tbilisi ja Batumi Ülikooli sotsiaalteaduskondade õppekvaliteedi ning õppejõudude õpetamispädevuste tõstmise toetamine ning tulemusliku e-õppe rakendamine. Taotleja: Tallinna Ülikool. Toetuse summa: 115 361 eurot.
- 5) Tbilisi Ülikooli Ettevõtlusakadeemia. Taotleja: BDA Consulting OÜ. Toetuse summa: 104 619 eurot. (Eesti arengukoostöö andmebaas)

2.2.5. Moldova

Moldova on endine Nõukogude Liidu liikmesriik, mis on tänaseks Euroopa Idapartnerlusriikide hulgas üks vaesemaid. Vaatamata Moldova iseseisvumisele 1991. aastal on Venemaa väed jätkuvalt Moldova Transnistria piirkonnas toetamas sealset separatistlikku liikumist. (Moldova, The World... 2014)

Moldova majandus toetub suuresti põllumajandusele ning Moldova diasporaa toetusele. Energiamaajanduses ollakse tugevalt sõltuvad Venemaast. Kõrged gaasihinnad ning Venemaa impordikeeld Moldova veinile mõjutavad oluliselt Moldova majanduskasvu. Pikemas perspektiivis mõjutavad sealset majandust poliitiline ebakindlus, nõrk administratiivne suutlikkus, korruptsioon, Venemaa surve ja probleemid Transnistrias. (Ibid)

Eesti arengukoostöö prioriteetideks Moldovas on tervishoiusektori kaasajastamine, demokraatlike riigistruktuuride ja kodanikuühiskonna tugevdamine ning maapiirkondade arengu toetamine (Riiklik strategiadokument – Moldova 2014-2015)

Näited hetkel käimasolevatest mahukamatest Eesti arengukoostööprojektidest:

- 1) Hea valitsemistava parandamine Moldova Vabariigi konkurentsi- ja regulatsiooniametites: avalik haldus, e-valitsemine ja institutsioonidevaheline koostöö. Taotleja: Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituut. Toetuse summa: 79 475 eurot.

- 2) Moldova ravikindlustussüsteemi arengu toetamine. Taotleja: Eesti Haigekassa. Toetuse summa: 73 412 eurot.
- 3) Eesti maismaapiiri kaitse kogemuse tutvustamine Moldova ja Ukraina piirivalvega seotud osapooltele nende riikide vahelise piirivalve efektiivsuse tõstmiseks ning innovatiivse tehnilise lahenduse rakendamise. Taotleja: SmartDust Solutions OÜ. Toetuse summa: 54 572.20 eurot.
- 4) Alarmsõidukoolituse süsteemi loomine ja liiklusjärelvalve teostamise arendamine Moldovas. Taotleja: Politsei- ja Piirivalveamet (PPA). Toetuse summa: 49 750 eurot.
- 5) Infotehnoloogia reformi ettevalmistamine Moldova põllumajandussektoris. Taotleja: Põllumajandusministeerium. Toetuse summa: 48 566 eurot. (Eesti arengukoostöö andmebaas)

2.2.6. Ukraina

Ukraina on samuti endine Nõukogude Liidu liikmesriik. Sealseid majandusreforme, erastamispuudlusi ja kodanikuõiguste arengut takistab suuresti ulatuslik korrupsioon. Keeruline poliitiline olukord viis 2013. aastal ulatuslike rahutusteni, millesse sekkus ka Venemaa. Antud olukorda pole suudetud siiani lahendada ning pingelisest olukorrast tulenevalt on arengukoostööl veelgi tähtsam roll. (Ukraine, The World... 2014)

Tugev sõltuvus Venemaa energiast ning oluliste struktuursete reformide puudumine muudavad Ukraina majanduse välistest šokkidest haavatavaks. Gaasitarne annab Venemaale võimaluse Ukraina veelgi tugevamaks surveamiseks. Ukraina ja Venemaa keerulised sõltuvussuhted avaldusid ka otsuses loobuda Euroopa Liidu assotsiatsioonilepingule alla kirjutamisest ning nõustuda Venemaa abipaketiga. Siiski peatas Venemaa edasise rahastamise peale president Janukovõtši valitsuse lõppu ning rahvusvaheline kogukond alustas Ukraina ajutise valitsuse moodustamise järgselt puudlusi sealse majanduse stabiliseerimiseks. (Ibid)

Eesti jaoks on arengukoostöös Ukrainaga prioriteetideks hariduse toetamine, hea valitsemistava ja demokraatia arendamine, ning majandus- ja keskkonnasäästliku arengu toetamine (Ukraina 2013).

Näiteid mahukamatest käimasolevatest Eesti arengukoostööprojektidest Ukrainas:

- 1) Jalakäijate turvalisuse tõstmine Ukrainas läbi helkuri kandmise kultuuri teadvustamise ja arendamise Eesti positiivse kogemuse näitel. Taotleja: MTÜ Via-Info. Toetuse summa: 55 473.40 eurot.
- 2) Ukraina Siseministeeriumi Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskusele suunatud inimressursside arendamise ja tehnilise võimekuse arendamise lõppprojekt. Taotleja: MTÜ Eesti Noorsootöötajate Ühendus. Toetuse summa: 49 968 eurot.
- 3) Demokraatlik jätkusuutlikku arengut toetav haridus rohujuuresandil. Taotleja: MTÜ Hared. Toetuse summa: 49 552 eurot.
- 4) Eesti kogemuse jagamine Ukraina Dnepropetrovski piirkonna kutsehariduse arengu toetamiseks. Taotleja: SA Innove. Toetuse summa: 45 049 eurot. (Eesti arengukoostöö andmebaas)

2.2.7. Valgevene

Valgevene on endine Nõukogude Liidu liikmesriik, kelle sidemed Venemaaga on jätkuvalt tugevamad kui ühelgi teisel endisel liikmesriigil. Riik on poliitiliselt ja majanduslikult tugevalt seotud Venemaaga. Riigi valitsemises on autoritaarseid jooni, riigis valitseb tsentraliseeritud majandussüsteem ning kõne- ja ajakirjandusvabadus on piiratud. (Belarus, The World... 2014)

Valgevene nõukogudeaegne küllaltki hästi arenenud tööstusbaas on tänaseks amortiseerunud ning ebaefektiivne, sõltutakse Venemaa turgudest ja subsideeritud energiast. Venemaa võimalused mõjutada Valgevenet läbi naftahindade on laialdased. Umbes 80% tööstusest kuulub riigile ning välisinvesteeringute maht on vaenuliku ettevõtluskeskkonna tõttu väike. Hoolimata välisabist on Valgevene majandus raskustes, seda eelkõige kõrgete välisvõlgade teeninduskulude, seisva majanduskasvu ja kasvava kaubandusdefitsiidi tõttu. (Ibid)

Näiteid hetkel Valgevenes käimasolevatest Eesti arengukoostööprojektidest:

- 1) Start-up firmade tugisüsteemi arendamine Valgevenes. Taotleja: Garage48 SA. Toetuse summa: 150 000 eurot.
- 2) Valgevene – Eesti koostöö väärkoheldud laste abistamisel. Taotleja: MTÜ Tartu Laste Tugikeskus. Toetuse summa: 25 567 eurot.

- 3) Startup Belarus HUB. Taotleja: Association BELBIZ. Toetuse summa: 15 000 eurot.
- 4) Infovoldiku "Bologna protsess ja Valgevene kõrgharidussüsteemi kaasajastamine" väljaandmine ja levitamine. Taotleja: VŠĮ Socialinės ir politinės ekspertizės agentūra. Toetuse summa: 6 700 eurot. (Eesti arengukoostöö andmebaas)

2.3. Rahastamine

Analüüsidest Eesti rahalist panust arengukoostöösse võtab autor arvesse, et see koosneb kahest osast. Osa riigieelarvest eraldatud rahast läheb Välisministeeriumile ning see makstakse välja erinevatele arengukoostööprojektidele ning humanitaarabiks. Teine osa Eesti panusest sisaldub aga erinevates liikmemaksudes (EL, ÜRO jne), millest finantseeritakse muuhulgas ka erinevaid arenguprogramme.

2005. aastal seati rahvusvahelisel tasandil Eestile eesmärgiks saavutada 2010. aastaks ODA tase 0,17% RKT-st (Brussels EU target for 2010... 2005), Eesti Vabariigi Valitsus seadis samal aastal 2010. aasta eesmärgiks 0,1% RKT-st (Arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015). Rahvusvaheliselt seati Eestile 2015. aastaks eesmärk saavutada ODA tase 0,33% RKT-st (Brussels EU target for 2015... 2005), Vabariigi Valitsus seadis 2015. aastaks eesmärgi saavutada tase vähemalt 0,17% RKT-st (Arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015).

Eesti alustas arengukoostöö rahastamist 1998. aastal, kui Vabariigi Valitsuse reservist eraldati 0,44 miljonit eurot arengukoostöö ja humanitaarabi tegevusteks. Sama summa, 0,44 miljonit eurot, oli arengukoostööks ja humanitaarabiks ette nähtud igal aastal vahemikus 1998-2002. Alates 2004. aastast on ette nähtud vastavad rahalised vahendid Välisministeeriumi eelarves. (Mis on arengukoostöö? 2014)

Vastavalt OECD DAC-i 2004. aasta arengukoostöö raportile panustas Eesti ametlikku arenguabisse (ODA) 2003. aastal pea 0,8 miljonit eurot. Suurimaks kasusaajaks oli Venemaa ning 58% ODA rahadest läks mitmepoolse arenguabi organisatsioonidesse (Development Cooperation Report 2004... 2005).

Autor leidis, et Eesti rahaline panus arengukoostöösse kasvas järsult 2004. aastal peale Euroopa Liiduga ühinemist. Suuremat tõusu põhjendab eelkõige see, et osa Euroopa Liidu eelarvesse tehtavatest maksetest läks samuti arengukoostöö ja humanitaarabi programmide rahastamiseks (Kool 2007). 2004. aastal kasvas Eesti ODA 3,56 miljoni euroni, millest 0,44 miljonit kasutati kahepoolseks abiks ja ülejäänud mitmepoolseks arenguabiks (Development Co-operation Report 2005... 2006).

2005. aastal kulutas Eesti arengukoostööle üle 6,5 miljoni euro, sellest 80% kulutati mitmepoolseks abiks (Development Co-operation Report 2006... 2007).

Eesti ODA ulatus 2006. aastal umbes 11,6 miljoni euroni. Kogusummast 11,3 miljonit kasutati arengukoostööks, millest omakorda Eesti avalikkuse teavitamiseks arengukoostöö teemadel kulutati 37,5 tuhat eurot, ning 0,3 miljoni euroga panustati humanitaarabisse. (Täitmise lõpparuanne – Eesti arengukoostöö...)

Vastavalt Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2006-2010 täitmise lõpparuandele oli Eesti ODA 2007. aastal pea 12 miljonit eurot. Peaaegu 10 miljonit sellest kasutati arengukoostöö rahastamiseks, sellest omakorda üle 100 tuhande kasutati teavitustöödeks. (Ibid)

Vaatamata majanduse keerulisele olukorrale kasvas Eesti ODA ka 2008. aastal ulatudes pea 16 miljoni euroni, millest umbes 80% moodustasid kulutused arengukoostööle (Development Co-operation Report 2010... 2010).

Seoses majanduslangusega Eesti panus ametlikku arenguabisse 2009. aastal vähenes, ODA summa oli 13 miljonit eurot, mis moodustas 0,10% RKT-st (Development Co-operation Report 2011... 2011). Kulutused arengukoostööle moodustasid ODA kogusummast üle 80% (Täitmise lõpparuanne – Eesti arengukoostöö...).

Eesti ODA suurenes 2010. aastal vähesel määral, ulatudes pea 14 miljoni euroni, ODA/RKT suhe jäi aga võrreldes möödunud aastaga samaks (Atwood, J. 2012). Seega rahvusvahelisel tasandil 2010. aastaks seatud eesmärki jõuda ODA rahastusega tasemele 0,17% RKT-st ei saavutatud. Eesti Vabariigi Valitsuse realistlikum eesmärk saavutada tase 0,10% RKT-st aga täideti. 74% 2010. aasta ODA-st kasutati mitmepoolseks abiks, kahepoolset abi anti valdavalt tehnilise abi näol (Development Co-operation Report 2012... 2012).

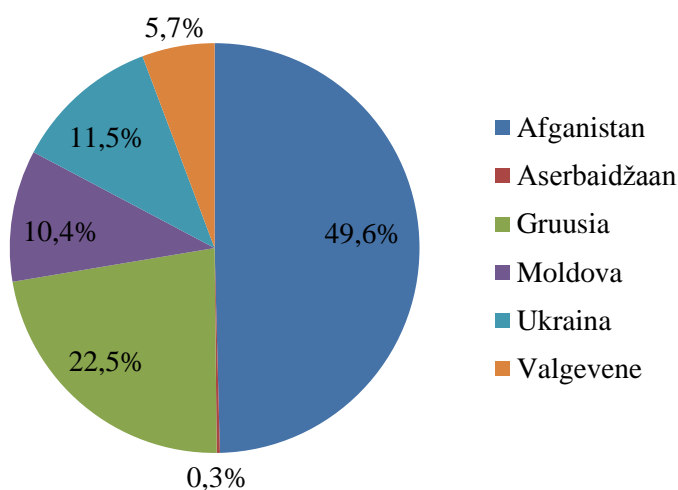
2011. aastal toimus Eesti ODA-s taas suurem kasv, ametlik arenguabi ulatus 17,5 miljoni euroni, ODA moodustas RKT-st 0,11% (Development Co-operation Report 2011...)

2011). Suurim osa Eesti ametlikust arenguabist moodustas 2011. aastal taaskord mitmepoolne abi ning kahepoolse abiga toetati enim Afganistani (Täitmise 2011. aasta aruanne – Eesti arenguabi...).

Autor leidis, et Eesti ametlik arenguabi kasvas 2012. aastal võrreldes varasemaga vähesel määral. 2012. aastal panustas Eesti ODA-sse pea 18 miljonit eurot. Võrreldes eelneva aastaga kasvas kahepoolse arenguabi osakaal ODA-s, taaskord toetati enim Afganistani. (Täitmise 2012. aasta aruanne – Eesti arenguabi...)

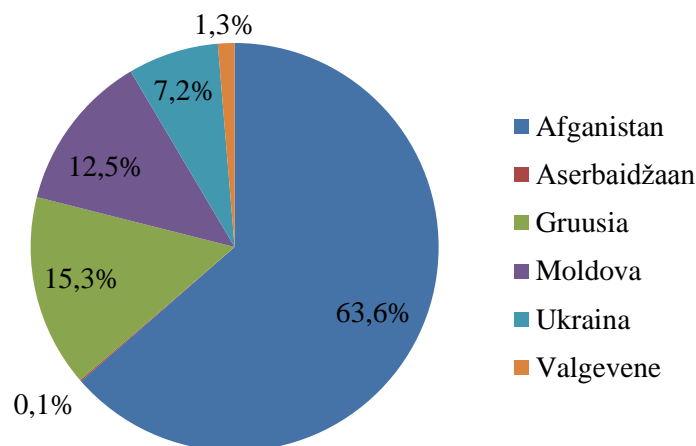
2013. aastal tehti arengukoostöö ja humanitaarabi raames väljamakseid peaaegu 23 miljoni euro eest, see moodustas 0,13% RKT-st ning suurim osa rahast läks mitmepoolseks arenguabiks (Eesti arengukoostöö andmebaas).

Kahepoolsesse arengukoostöösse prioriteetriikidega panustas Eesti aastatel 2011 ja 2012 vastavalt 2 190 134 (Täitmise 2011. aasta aruanne – Eesti arenguabi...) ja 3 711 183 eurot (Täitmise 2012. aasta aruanne – Eesti arenguabi...). Summade jagunemist riikide vahel iseloomustavad joonised 1 ja 2.

Joonis 1. Kahepoolse arenguabi jaotumine prioriteetriikide vahel 2011

Allikas: (Täitmise 2011. aasta aruanne – Eesti arenguabi...)

Joonis 2. Kahepoolse arenguabi jaotumine prioriteettriikide vahel 2012

Allikas: (Täitmise 2012. aasta aruanne – Eesti arenguabi...)

Eesti panus arengukoostöösse kasvas vahemikul 1998-2013 0,44 miljonist eurost 23 miljoni euroni. Autor leidis, et kasv on olnud umbes 52 kordne.

2.4. Kõrgharidusasutuste teadlikkus Välisministeeriumi pakutavatest rahastusvõimalustest

Arengukoostöö oluline osa on lisaks otsestele arenguabitegevustele ka teavitustöö ja maailmaharidus. Välisministeeriumi Arengukoostöö ja humanitaarabi büroo ülesandeks on osakonna põhimäärusega seatud avalikkuse teavitamine arengukoostööga seotud teemadest. Teavitustöös aitab Välisministeeriumit ka Eesti Arengukoostöö Ümarlaud (AKÜ). Lisaks sellele, et inimesi teavitatakse maailmas toimuvast ning näidatakse Eesti rolli rahvusvahelises arengukoostöös on teavitamine oluline ka potentsiaalsete projektikirjutajateni jõudmiseks.

Autor leidis, et Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015 kohaselt seatakse teavitustööl rõhku eelkõige noorte teadlikkuse tõstmisele. Senini on üldsuse teavitamiseks toetatud kolmanda sektori poolt elluviidavate arengukoostöö-teemalise

seminaride ja konverentside korraldamist ning erinevate trükiste väljaandmist. Alates 2005. aastast korraldatakse iga-aastast arengukoostööd ja humanitaarabi tutvustavat üritust Maailmapäev. Üha enam on tähelepanu hakatud pöörama ka arengukoostöö tutvustamisele koolides. Koostöös Eesti Kaubandus-Tööstuskojaga on ettevõtjatele korraldatud regulaarseid teabepäevi. (Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015).

Autori arvates on arenevale riigile sageli füüsilisest abist veelgi olulisem teadmispõhine abi ning areneva riigi enda võimekuse tõstmine. Uurimaks, kas teavitustöö on jõudnud ka potentsiaalsete arengukoostööprojektide kirjutajateni Eesti kõrgkoolides viis autor läbi küsitluse (lisa 2) seitsme Eesti kõrgharidusasutuse Teadus- ja arendusosakondade töötajate seas. Käesoleva töö raames saatis autor küsitlused Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Tartu Ülikooli, Tallinna Tehnikaülikooli, Tallinna Ülikooli, Eesti Maaülikooli ning Sisekaitseakadeemia töötajatele.

Küsitlust ajendas läbi viima eelkõige asjaolu, et autori arvamusel ei ole kõrgkoolid olnud väga aktiivsed Välisministeeriumi arengukoostööprojektide taotlusvoorudes osalejad. Seda arvamust kinnitab ka tõsiasi, et Eesti Kunstiakadeemia, Muusika- ja Teatriakadeemia ning Maaülikool ei ole ühegi projektiga taotlusvoorudes osalenud. Tartu Ülikoolil on hetkel käimas kaks projekti- Hea valitsemistava kui majandusliku arengu võti; Eesti-Moldova koostöö spordimeditsiini eriala õppekavade edendamiseks meditsiinihariduses vastavalt Euroopa standarditele, mõlemad projektid toimuvad Moldovas (taotletud on ka mitmeid õppestipendiume välistudengitele). Tallinna Tehnikaülikoolil on lisaks paarile stipendiumile käimas kaks projekti, samuti Moldovas- Hea valitsemistava põhimõtete integreerimine Moldova Avaliku Halduse Akadeemia õppes; Hea valitsemistava parandamine Moldova Vabariigi konkurents- ja regulatsiooniametites: avalik haldus, e-valitsemine ja institutsioonidevaheline koostöö. Tallinna Ülikool on samuti taotlenud välistudengitele õppestipendiume, stipendiumite kõrval on käimas ka projektid Afganistani suunal- Kabuli Ülikooli IT teaduskonna õppejõudude doktoriõppeks Tallinna Ülikooli Informaatika Instituudis Infoühiskonna tehnoloogiate õppekaval (2 semestrit) ning TLÜ poolt väljatöötatud kolme IT magistriõppekava rakendamine Kabuli Ülikooli Informaatika teaduskonnas ajavahemikul 2013-2015. Sisekaitseakadeemia viib läbi projekte Afganistanis- Afganistani sisejulgeolekuasutuste võimekuste tugevdamine ning Moldovas- Suitsusukelduse koolitussüsteemi loomine Moldova Vabariigis. (Eesti arengukoostöö andmebaas)

Autor saatis küsitluse eelpool mainitud kõrgkoolide Teadus- ja Arendusosakondadesse ning eeldas, et need vastajad peaksid esindama antud valdkonnas kõige teadlikumat osa töötajatest. Vastuseid saadi kõigest seitsmest kõrgkoolist kokku 14.

Vastustest paistab selgelt välja, et kui vastaja ei ole Välisministeeriumi arengukoostööprojektide rahastamise taotlusvoorus/-voorudes osalenud, siis üldiselt on ta selle põhjusena välja toodud muuhulgas teadmatuse Välisministeeriumi pakutavatest võimalustest. Suur enamus vastajaid, kes siiani pole taotlusvoorudes osalenud ja märkisid põhjuseks teadmatuse, vastasid, et nad plaanivad edaspidi taotlusvoorudest osa võtta, seda isegi juhul, kui siiani pole vastaja ühtki vastavat projekti kirjutanud.

Kõik vastajad, kes märkisid, et nad on ühe või mitme projektiga taotlusvoorus/-voorudes osalenud vastasid ka, et nende projekte on rahastatud ning, et nad plaanivad ka edaspidi Välisministeeriumi taotlusvoorudes osaleda. Vaid kaks vastajat, kes pole varasemalt taotlusvoorudes osalenud ei soovi seda teha ka edaspidi, kumbki vastajatest pole ka ühtki vastavat projekti kirjutanud.

Antud küsitluse vastustest akadeemilise karjääri pikkuse ja taotlusvoorudes osalemise vahel seaduspära ei ilmne, sellise seaduspära avaldumiseks peaks aga ilmselt uurima suuremat hulka potentsiaalseid taotlejaid.

Asjaolu, et ühe kõrgkooli siseselt leidub nii neid, kes on taotlusvoorudes osalenud kui ka neid, kes Välisministeeriumi poolt pakutavatest rahastusvõimalustest teadlikud pole, viitab sellele, et astutuste siseselt on töötajatevaheline info ja rahastusvõimalusi puudutava teabe jagamine puudulik.

Üldiselt tuli küsitlustest selgelt välja kinnitus autori eeldusele, et kõrgkoolide vähene aktiivsus Välisministeeriumi arengukoostööprojektide taotlusvoorudes osalemisel on tingitud sealsete töötajate vähesest teadlikkusest, mis puudutab Välisministeeriumi pakutavaid rahastusvõimalusi. Võimalusele, et taotlusvoorudes osalemine jääb huvipuuduse taha, räägib vastu asjaolu, et suur enamus vastanutest plaanib tulevikus taotlusvoorudest osa võtta nüüd, kui nad on teadlikud pakutavatest võimalustest.

Eesti Kunstiakadeemia ning Muusika- ja Teatriakadeemia vähest aktiivsust taotlusvoorudes osalemisel võib siiski põhjendada osalt ka sellega, et kultuur laiemalt ei kuulu abikõlblikku valdkonda ning seega on neile arengukoostööprojektide taotlusvoorudest rahastuse taotlemine üldiselt piiratud.

2.5. Tulemused ja järeldused

Alates 1998. aastast on Eesti panus arengukoostöösse kasvanud üle 50 korra, kasvades 0,44 miljonilt eurolt 1998. aastal 23 miljonile eurole 2013. aastal. Alates 2003. aastast on Eesti rahastanud ametlikku arenguabi pea igal aastal üha suurema summaga, Eesti vähendas ODA vaid 2009. aastal raske majandusolukorra tingimustes. Autori hüpotees 2 väidab, et Eesti panus ametlikku arengubisse on igal aastal kasvanud. Antud hüpotees tuleb tagasi lükata. Vahemikus 1998-2002 eraldas Eesti arenguabiks igal aastal konstantselt sama summa 0,44 miljoni eurot. Alates 2003. aastast on arenguabi rahastamine igal aastal kasvanud, kuid erandiks on aasta 2009, kus abi vähendati võrreldes eelnenud aastaga umbes 3 miljoni euro võrra.

Vaatamata Eesti ODA üldisele tõusutrendile ei saavutanud Eesti siiski 2010. aastaks rahvusvaheliselt seatud eesmärgi jõuda tasemele 0,17% RKT-st. Eesti arenguabi 2010. aastal moodustas RKT-st 0,10%, mis tähendab, et suudeti täita Eestisiselt seatud eesmärki saavutada 2010. aastaks ODA tase 0,10% RKT-st. Eesti ei suuda täita ka 2015. aastaks seatud rahvusvahelist eesmärki saavutada ODA tase 0,33% RKT-st. Siiski arvestades üldist pidevat kasvu Eesti arenguabi rahastamises on autori arvates võimalik, et jõutakse Eesti Vabariigi Valitsuse poolt seatud eesmärgini saavutada ODA tase 0,17% RKT-st 2015. aastaks. 2013. aastal moodustas ODA 0,13% RKT-st seega jääb eesmärgist puudu veel 0,04%. 2010.-2015. aastani riigieelarvest kavandatavat ODA väljendab tabel lisas 3 ning nende plaanide kohaselt peaks eesmärki saavutada tase 0,17% RKT-st, saavutatama.

On selge, et Eesti-sugune väikeriik ei suuda oma panusega arengubisse võistelda rikkamate suurriikidega, kuid arenguabi sihtriikidele on igasugune abi oluline ning elumuutva tähtsusega. Eesti arengukoostööst rääkides tuleb kindlasti arvestada ka meie väga lühikese doonorajaloo ning tunnustada Eesti initsiatiivi doonortegevusega alustada juba ajal, mil Eesti oli DAC-i nimekirjas esindatud alles kui abisaaja riik.

Autor on nõus, et lisaks arenguabi rahastamisele on oluline ka avalikkuse teavitamine maailma arenguprobleemidest ning arengukoostöösüsteemidest. Autor pakub välja, et teavitustöö efektiivsuse tõstmiseks peaks teavitatavat avalikkust vaatlema osadena. Hetkel seab Eesti arengukoostöö arengukava eesmärgiks teavitada eelkõige noori ning keskenduda koolisüsteemile. Noorte tolerantsuse tõstmiseks ning silmaringi laiendamiseks on see kindlasti väga oluline, kuid nende näol ei ole üldiselt hetkel veel tegemist arengukoostöösse

panustajatega. Rohkem tähelepanu peaks pöörama just potentsiaalsetele arengukoostööprojektide kirjutajatele, et teavitada neid pakutavatest rahastusvõimalustest.

Autor leiab, et pikemas perspektiivis on arenevatele riikidele füüsilisest ja rahalisest toetusest olulisem nende endi teadmiste tõstmine. Aparatuur amortiseerub, kuid teadmisi antakse edasi. Seega on oluline tõsta Eesti kõrgkoolide praegust küllaltki madalat aktiivsust arengukoostöös osalemisel. Koostöös Eesti kõrgkoolidega oleks võimalik edendada arenevate riikide haridussüsteeme ning parandada sihtriikide endi jätkusuutlikkust.

Autori poolt läbiviidud küsitluse tulemusena leidis kinnitust väide, et potentsiaalsed ja huvitatud projektikirjutajad kõrgharidusasutustes ei ole hetkel oma rahastusvõimalustest teadlikud. Enamus vastajaid, kes siiani Välisministeeriumi arengukoostööprojektide taotlusvoorudes osalenud ei ole pole seda teinud eelkõige seetõttu, et nad pole olnud vastavast võimalusest teadlikud. Olles küsitluse kaudu võimalusest teada saanud soovib enamus edaspidi taotlusvoorudes osaleda.

Küsitluse tulemustest lähtuvalt võib vastu võtta antud töös esitatud hüpoteesi 1, mis väidab, et Eesti kõrgharidusasutuste töötajad ei ole teadlikud riiklikest arengukoostööprojektide rahastusvõimalustest. Vaatamata sellele, et osad küsitletud kõrgharidusasutused on oma projektidega Välisministeeriumi arengukoostööprojektide taotlusvoorudes osalenud, ei ole nende kolleegid samas koolis antud võimalustest teadlikud. See viitab aga asjaolule, et suhtlus ning informatsiooni jagamine ülikoolide siseselt on puudlik ning vajaks kindlasti parandamist.

Ülikoolide töötajate puudulikud teadmised Eesti arengukoostööst ning rahastusvõimalustest viitavad autori arvates asjaolule, et teavitustöö ei ole olnud piisav ei ülikoolide siseselt ega ka riiklikul tasandil. Arengukoostöö arengukava toob samuti välja ühiskonna arengukoostöö ja abiandmise alase teadlikkuse tõstmise olulisuse. Lisaks ühiskonna teavitamisele Eesti arenguabi tegevustest peaks teavitustöös üha enam rõhku panema ka sellele, kuidas inimesed ise saaksid arengukoostöösüsteemis osaleda. Kehtivas arengukavas on kodanike teavitamist humanitaar- ja arengukoostöötegevustes osalemisest ka mainitud, kuid autori arvates peaks just sellele enam tähelepanu pöörama. Teavitustöö peaks olema enam suunatud kindlatele gruppidele, nagu näiteks kõrgharidusasutuste töötajad kui potentsiaalsed projektikirjutajad. Teavitades kõrgkoolide töötajaid nende võimalustest arengukoostöös osaleda muudaks see Eesti pakutavat arengukoostööd efektiivsemaks ning

sihtriikidele kasulikumaks. Teavitustööd tõhustades saaks seega efektiivsemaks muuta ka kogu arengukoostöösüsteemi.

Antud töö raames viis autor läbi küllaltki väikesemahulise küsitluse, millesse olid haaratud vaid seitsme Eesti kõrgkooli Teadus- ja arendusosakondade töötajad. Antud küsitluse vastuste põhjal ei avaldu mingit seost taotlusvoorudes osalemise ja vastaja akadeemilise karjääri pikkuse vahel. Koostamiseks tüüpilise taotleja profiili oleks kindlasti vajalik läbi viia suurema valimiga küsitlus. Taotlejate tundmaõppimine võimaldaks efektiivsemaks muuta teavitustööd ning parandada seeläbi ka Eesti arengukoostööd. Suurema valimiga küsitlus võimaldaks uurida ka üldist eestlaste teadlikkust Eesti arengukoostöö küsimustes.

Antud tööd koostades kasutas autor ka Eesti arengukoostöö andmebaasi ning leidis, et hetkel ei ole andmebaas lihtsalt kasutatav ning andmebaasist on võimalik saada erinevaid vasteid, mis sageli omavahel ei ühti. Andmebaas vajaks ümberkorraldamist, et see oleks efektiivsem ning võimaldaks kasutajatele üheseid ja lihtsalt mõistetavaid vastuseid. Vastavate ümberkorralduste ja täiendustega on siiski Välisministeeriumis juba alustatud ning autor loodab, et andmebaas muutub peagi kasutajasõbralikumaks ning ka tavakodanike seas populaarsemaks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli anda hinnang Eesti kõrgharidusasutuste töötajate teadlikkusele Välisministeeriumi pakutavatest arengukoostööprojektide rahastamisvõimalustest ning sellest tulenevalt muuta Eesti arengukoostööd ja sellest teavitamist efektiivsemaks. Töö käigus antud eesmärk saavutati. Autori poolt läbiviidud küsitluse tulemused võimaldasid anda hinnangu kõrgharidusasutuste töötajate teadmiste ning see hinnang võimaldab omakorda parandada Eesti arengukoostööalast teavitustööd ning muuta arengukoostöö efektiivsemaks.

Käesoleva töö tulemusena võeti vastu hüpotees 1, mis väidab, et Eesti kõrgharidusasutuste töötajad ei ole teadlikud riiklikest arengukoostööprojektide rahastamisvõimalustest. Küsitluse tulemusena selgus, et vaatamata sellele, et osad küsitletud kõrgkoolidest on osalenud või osalevad Välisministeeriumi arengukoostööprojektide taotlusvoorudes ei ole kõik töötajad teadlikud oma võimalustest projektikirjutajatena. Väite, et nende teadmatus on põhjustatud huvi puudumisest võib ümber lükata tulenevalt nende soovist, olles nüüd vastavast võimalusest teadlikud, edaspidi taotlusvoorudes osaleda. Vastustes väljendus selgelt, et enamus vastanuid, kes varem arengukoostööprojektide taotlusvoorudes osalenud pole, sooviksid seda tulevikus teha.

Autor leidis, et osad küsitletud kõrgkoolidest on taotlusvoorudes osalenud, seega ei saa öelda, et kõigi kõrgkoolide töötajate teadlikkus oleks liialt väike. See olukord viitab aga lisaks riikliku teavitustöö puudulikkusele ka asutusesisesele informatsiooni halvale liikumisele ning sellele, et töötajad ei jaga omavahel vastavaid teadmisi piisavalt.

Analüüsi tulemusena lükati tagasi hüpotees 2, mis väidab, et Eesti panus ametlikku arenguabisse on igal aastal kasvanud. Rahastamise analüüsist lähtuvalt selgus, et esimestel aastatel doonorriigina oli Eesti arengukoostööks ja humanitaarabiks eraldatav summa mitme aasta vältel konstantse suurusega. Alates aastast 2003 hakkas Eesti panus ametlikku arenguabisse küll aasta-aastalt kasvama, kuid oli ka üks erandlik aasta, mil Eesti ODA vähenes. ODA vähendati aastal 2009 ning see tulenes üldisest keerulisest majandusolukorrast majandussurutise tingimustes. Perioodi kokkuvõttes on Eesti ODA vahemikus 1998-2013 kasvanud umbes 52 korda. Kui Eesti ametlik arenguabi jätkab kasvutrendi saavutame ka Vabariigi Valitsuse 2015. aastaks seatud eesmärgi.

Eesti arengukoostöölase teadlikkuse parandamiseks tuleks noorte asemel eelkõige keskenduda potentsiaalsetele projektikirjutajatele näiteks kõrgkoolide töötajatele.

Efektiivseks teavitustööks peaks teavitamine olema enam suunatud konkreetsetele rühmadele.

Inimeste teavitamisel tuleks enam rõhku panna sellele, kuidas needsamad inimesed ise saaksid panustada arengukoostöösse.

Lisaks riikliku teavitustöö parandamisele tuleks ka kõrgkoolidesiseselt töötajatevahelist informatsiooni jagamist efektiivsemaks muuta.

Arengukoostöö andmebaas vajab täiustamist, et muuta see arusaadavamaks ning parandada selle töökvaliteeti.

Antud valdkonnas on uurimisvõimalusi veel mitmeid. Käesoleva töö raames viidi läbi üpriski väikesemahuline küsitlus, selleks et teha kaugemale ulatuvaid järeldusi peaks valimit suurendama. Seega üheks edaspidiseks uurimissuunaks oleks suurema valimiga küsitlus arengukoostöölase teadlikkuse välja selgitamiseks. Varasemate taotlejate uurimine võimaldaks aga tundma õppida tüüpilist taotlejat, mis võimaldaks omakorda edaspidi teavitustööd efektiivsemaks ning suunatumaks muuta.

SUMMARY

ESTONIAN DEVELOPMENT COOPERATION: KNOWLEDGE OF FUNDING OPPORTUNITIES OFFERED BY THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS FOR DEVELOPMENT COOPERATION PROJECTS BASED ON THE EXAMPLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS' EMPLOYEES

Triin Hopp

The importance of development cooperation is rising in our globalizing world. Developed countries are morally obligated to help those who are behind with their development as the problems of less developed countries are now becoming global problems. In addition to financial aid developing countries are in need for knowledge and improved education systems.

Although Estonia has a short donor history, the country has valuable experience to share with others. The experience of transition from an aid recipient to a donor and also switching from socialism to democracy and market economy is an experience valuable to others in this position now. As Estonia is proud of its highly developed information technology and also education, these should be the sectors we contribute to more. Still Estonia's higher education institutions have not very actively participated in the development cooperation projects' application rounds held by the Ministry of Foreign Affairs.

The purpose of this thesis is to evaluate Estonia's higher education institutions' employees' knowledge of funding opportunities offered by the Ministry of Foreign Affairs for development cooperation projects and also resulting from this to improve Estonian development cooperation and informing the public about it.

To assess the knowledge of higher education institutions' employees a questionnaire was conducted and sent to seven higher education institutions. The result based on the response of the questionnaire was that the knowledge among higher education institutions' employees is poor, most of the respondents were not aware of the funding opportunity offered

by the Ministry of Foreign Affairs but after learning about it would like to participate in the application rounds in the future. Given that some of the universities which employees did not know about the opportunity offered by the Ministry of Foreign Affairs had participated in the application rounds it can be concluded that not only is the informing system imperfect on national level but also the information sharing within universities need complementing.

In the given thesis the funding of Estonian official development aid (ODA) was also analysed. During Estonia's first donor years the finances allocated for the purposes of development cooperation and humanitarian aid were constantly the same each year; from 2002 the amount spent on ODA rose steadily every following year. The only exception in the period of 2002-2013 is 2009 when Estonia reduced its ODA due to economic recession.

As a result of the given thesis the author would recommend to improve information sharing within universities. Also to complement informing public on a national level the notification activities should be more directed to certain groups, for example potential project applicants among the universities' employees.

VIIDATUD ALLIKAD

- Afghanistan, The World Factbook (2014). CIA
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>
(11.05.2014)
- Aid Effectiveness 2011: Progress in Implementing the Paris Declaration (2012). OECD
http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/development/aid-effectiveness-2011_9789264125780-en#page4 (23.04.2014)
- Arengu- ja humanitaarabi andmise tingimused ja kord. Vabariigi Valitsus 21. jaanuar 2010 - RT I, 15.02.2013, 4
- Armenia, The World Factbook (2014). CIA
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/am.html>
(11.05.2014)
- Azerbaijan, The World Factbook (2014). CIA
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html> (11.05.2014)
- Belarus, The World Factbook (2014). CIA
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bo.html>
(12.05.2014)
- Brussels EU target for 2010 ODA – Estonia (2002). UN
<http://iif.un.org/content/brussels-eu-target-2010-oda-estonia> (13.05.2014)
- Brussels EU target for 2015 ODA – Estonia (2002). UN
<http://iif.un.org/content/brussels-eu-target-2015-oda-estonia> (13.05.2014)
- Busan Partnership for Effective Development Co-operation (2011). OECD
<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/49650173.pdf> (27.04.2011)
- DAC in dates: The History of OECD's Development Assistance Committee (2006). OECD
<http://www.oecd.org/dac/1896808.pdf> (22.04.2014)
- Development Assistance Committee (DAC) (2013). OECD
<http://www.oecd.org/dac/developmentassistancecommitteeedac.htm> (17.04.2014)
- Development Co-operation Report 2004 (2005). OECD
http://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2005_dcr-2005-en (12.05.2014)
- Development Co-operation Report 2005 (2006). OECD
http://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2005_dcr-2005-en (12.05.2014)

- Development Co-operation Report 2006 (2007). OECD
http://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2006_dcr-2006-en (12.05.2014)
- Development Co-operation Report 2010 (2010). OECD
http://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2010_dcr-2010-en (12.05.2014)
- Development Co-operation Report 2011 (2011). OECD
http://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2011_dcr-2011-en (12.05.2014)
- Development Co-operation Report 2012 (2012). OECD
http://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2012_dcr-2012-en (12.05.2014)
- Development Co-operation Report 2013 (2013). OECD
http://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report_20747721 (12.05.2014)
- Eesti arenguabi ja humanitaarabi arengukava 2011-2015 täitmise 2011. aasta aruanne.
Välisministeerium
<https://peaveeb.vm.ee/sites/default/files/2011%20a%20t%C3%A4itmise%20aruanne.pdf> (12.05.2014)
- Eesti arenguabi ja humanitaarabi arengukava 2011-2015 täitmise 2012.aasta aruanne.
Välisministeerium
<https://peaveeb.vm.ee/sites/default/files/Copy%20of%20Aruandetabel%202012.pdf> (12.05.2014)
- Eesti arengukoostöö andmebaas. Välisministeerium
<https://rakendused.vm.ee/akta/index.php#IRN> (11.05.2014)
- Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2006-2010 täitmise lõpparuanne.
Välisministeerium
<https://peaveeb.vm.ee/sites/default/files/Arengukoost%C3%B6%C3%B6%202006-2010%20lopparuanne.pdf> (12.05.2014)
- Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2006-2010. Välisministeerium
<http://www.vm.ee/sites/default/files/abi-arengukava-2006-10.pdf> (10.05.2014)
- Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015. Välisministeerium
http://www.vm.ee/sites/default/files/arengukoostoo-humanitaarabi_arengukava_2011-2015.pdf (10.05.2014)
- Eesti arengukoostöö põhimõtete heakskiitmine. Riigikogu 15. jaanuar 2003 - RT I 2003, 7, 33

- Eesti ja OECD suhted (2013). Välisministeerium
<http://www.vm.ee/?q=node/4431> (09.05.2014)
- Eesti panus Afganistani ülesehitamisse (2014). Välisministeerium
<http://www.vm.ee/?q=et/node/4520> (11.05.2014)
- Euroopa Konsensus Humanitaarabi Valdtkonnas. Euroopa Parlament 18. jaanuar 2011 -
 ELT, 2012, 2012/C 136 E/01, P7_TA(2011)0005
- Evaluating Development Co-operation (2010). OECD
<http://www.oecd.org/development/evaluation/dcdndep/41612905.pdf> (27.04.2014)
- Führer, H. (1996) The Story of Official Development Assistance: A History of the
 Development Assistance Committee and the Development Co-operation Directorate in
 Dates, Names and Figures. Pariis: OECD
- History of DAC Lists of aid recipient countries (2013). OECD
<http://www.oecd.org/dac/stats/historyofdaclistsofaidrecipientcountries.htm>
 (09.05.2014)
- Kool, A. (2007). Development Cooperation in Estonia. TRIALOG.
http://www.trialog.or.at/images/doku/ee_countrystudy_final_dec2007.pdf
 (09.05.2014)
- Kuusik, R. (2006). Estonia's development cooperation: Power, prestige and practice of a new
 donor. – *The Estonian Foreign Policy Yearbook 2006*. Pp51-67.
- Millennium Summit (6-8 September 2000). United Nations
http://www.un.org/en/events/pastevents/millennium_summit.shtml (17.04.2014)
- Mis on arengukoostöö? (2014). Välisministeerium
<http://www.vm.ee/?q=et/node/4527> (20.03.2014)
- Mis on humanitaarabi? (2010). Välisministeerium
<http://www.vm.ee/?q=node/9754> (20.03.2014)
- Moldova, The World Factbook (2014). CIA
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/md.html>
 (11.05.2014)
- Monterrey Consensus on Financing for Development (2003). UN
<http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf> (23.04.2014)
- OECD and the Fourth High Level Forum on Aid Effectiveness (2013). OECD
<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/oecdandthefourthhighlevelforumonaideffectiveness.htm>
 (27.04.2014)

- Principles for Evaluation of Development Assistance (1991). OECD
<http://www.oecd.org/dac/evaluation/50584880.pdf> (27.04.2014)
- Riiklik strateegiadokument – Gruusia 2012-2015. Välisministeerium
<https://peaveeb.vm.ee/sites/default/files/Gruusia%20AK%20maastrateegia.pdf>
(11.05.2014)
- Riiklik strateegiadokument – Moldova 2014-2015. Välisministeerium
<https://peaveeb.vm.ee/sites/default/files/Moldova%20maastrateegia%202014-2015.pdf>
(11.05.2014)
- The DAC: 50 years, 50 highlights (2010). OECD
<http://www.oecd.org/dac/46717535.pdf> (22.04.2014)
- The Paris Declaration on Aid Effectiveness and the Accara Agenda for Action (2005/2008)
<http://www.oecd.org/dac/effectiveness/34428351.pdf> (23.04.2014)
- Tegevusalad (2012). Terveilm
<http://www.terveilm.ee/tegevusalad/> (09.05.2014)
- Ukraina (2013). Välisministeerium
<http://www.vm.ee/?q=et/node/4523> (12.05.2014)
- Ukraine, The World Factbook (2014). CIA
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>
(11.05.2014)
- Universal Declaration of Human Rights. OHCHR
<http://www.ohchr.org/en/udhr/pages/introduction.aspx> (23.04.2014)
- Välismajanduse ja arengukoostöö osakonna põhimäärus. Välisminister 20. veebruar 2012 -
<http://www.vm.ee/sites/default/files/v%C3%A4lismajanduse-ja-arengukoost%C3%B6%C3%B6-osakonna-pm.pdf> (10.05.2014)
- Välisministeeriumi struktuur. Välisministeerium
http://www.vm.ee/sites/default/files/vm_struktuur_5.pdf (09.05.2014)
- ÜRO Inimõiguste Ülddeklaratsioon. Välisministeerium
<http://www.vm.ee/?q=node/12958> (23.04.2014)

LISAD

Lisa 1. Arengukoostöö ajaloo täpsem ülevaade

1949 - loodi Euroopa Majanduskoostöö Organisatsiooni poolt Meretaguste Territooriumide Komitee (Overseas Territories Committee), kuhu kuulusid Prantsusmaa, Belgia, Holland, Portugal ja Ühendkuningriik. Komitee eesmärgiks oli meretaguste piirkondade majandus- ja sotsiaalarengu uurimine. USA president Truman kinnitas *Point Four* programmi arenguabi programmina. (Führer 1996)

1951 - ÜRO andis välja „Lewis-e Raporti“ (meetmed vähearenenud riikide majanduse arendamiseks), mis pakkus välja ÜRO Majandusarengu Erifondi ning Rahvusvahelise Finantskorporatsiooni loomise. (Ibid)

1952 - Vastastikuse Julgeoleku Aktiga pandi uus õiguslik alus USA arenguabi süsteemile, aktiga sätestati olulised abiprogrammid Lõuna Koreale, Taiwanile, Vietnamile, Filipiinidele, Taile, Indiale, Iraanile, Jordaaniale ja Pakistanile. Saksamaa ja Iisraeli vahel sõlmiti leping kahjuhüvitismakseteks 3,5 miljardi Saksa marga ulatuses kompenseerimaks juutidele osaks saanud ebaõiglust Natsi režiimi ajal. (Ibid)

1955 - Jaapan alustas reparatsioonide maksmist Birmale, Filipiinidele, Indoneesiale ja Vietnamile. (Ibid)

1956 - Maailmapanga osana loodi Rahvusvaheline Finantskorporatsioon eesmärgiga edendada majanduse arengut julgustades edukate eraettevõtete kasvu. Toimus ka esimene ametlik mitmepoolne arenguriigi (Argentiina) võla uus läbivaatamine Pariisi Klubi poolt. (Ibid)

1958 - koostöös Maailmapangaga löid Kanada, Saksamaa, Jaapan, Ühendkuningriik ning USA India Konsortsiumi India maksebilansi riskidega tegelemiseks. Maailma Kirikute Nõukogu tutvustas ÜRO delegatsioonidele 1 protsendi eesmärgi, mille ideeks oli, et toetused ja soodustingimustel antavad laenud arengumaadele peaksid moodustama vähemalt 1% rikaste riikide rahvatulust. (Ibid)

1959 - 19 Ladina-Ameerika riigi ja USA poolt loodi Ameerika Riikide Arengupank (Ibid)

1966 - Filipiinidel loodi Aasia Arengupank (Ibid)

Lisa 1 järg

1967 - Rootsi ja teiste põhjamaade eestvedamisel hakati üha enam tähelepanu pöörama arengumaade kiirest rahvastiku kasvust põhjustatud probleemidele. ÜRO Üldassamblee lõi Rahvastikufondi (UNFPA). (Ibid)

1968 - DAC lõi statistiliste probleemidega tegelemiseks Ad Hoc grupi. Teisel ÜRO Kaubanduse ja Arengukonverentsil määrati uueks 1% eesmärgi aluseks rahvatulu asemel rahvuslik koguprodukt (GNP). (Ibid)

1974 - seoses naftahindade järsu tõusu ja kõrgete toiduhindadega viis DAC läbi kiireloomulisi konsultatsioone, et hinnata hinnatõusude mõju arengumaadele. OECD lõi Rahvusvahelise Energiaagentuuri. DAC pani enam rõhku toitu ja põllumajandust puudutavatele küsimustele. Pandi algus uue rahvusvahelise majanduskorra loomisele. (Ibid)

1975 - DAC korraldas esimese kohtumise, mille teemaks oli naiste integreerimine arenguprotsessi. See kohtumine muutis oluliselt naistega seotud temade käsitlemist. (Ibid)

1976 - DAC alustas süstemaatilist põllumajandusse suunatud väliste ressursivoogude hindamist, pöörates veelgi enam tähelepanu toidu- ja põllumajandusprobleemidele. Saheli regiooni arendamiseks loodi OECD toetusel Saheli Klubi (Club du Sahel). (Ibid)

1982 - suured probleemid tõi endaga kaasa finantskriis, mis algas Mehhiko suutmatusega oma võlakohustusi täita. Sellest sai alguse pikk poliitiliste reformide ja struktuurimuutuste ajajärk arenevates riikides. (Ibid)

1989 - Berliini Müüri langemisega lõppes Külm Sõda ja sellega kaasnesid olulised poliitilised, majanduslikud ja sotsiaalsed muutused Kesk- ja Ida-Euroopas. (Ibid)

1999 – OECD tippkohtumisel diskuteeriti arenguabi lahtisidumise üle, kõige vaesemate riikide puhul soovitati kasutada sidumata ODA ressursse ning paljud doonorriigid alustasid samuti oma programmide raames sidumata abi andmist (DAC in dates... 2006).

Lisa 2. ÜRO aastatuhande arengueesmärgid

ÜRO Aastatuhande Tippkohtumine toimus 6.-8. septembril 2000. aastal ÜRO peakorteris New York-is. Kohtumisel olid esindatud 40 riiki ja kohtumise tulemiks oli Aastatuhande Deklaratsioon, mis sisaldab 21. sajandiks seatud rahvusvahelisi väärtusi, põhimõtteid ja eesmärke, samuti seab dokument tähtajad mitmetele kollektiivsetele tegevustele. Dokumendi üks olulisemaid osasid on Aastatuhande Arengueesmärgid:

1. Ekstreemse vaesuse ja nälja likvideerimine
2. Saavutada üleilmne alghariduse kättesaadavus
3. Edendada sugude võrdõiguslikkust ja anda naistele enam võimalusi eneseteostuseks
4. Vähendada laste suremust
5. Parandada emade tervislikku olukorda
6. Võidelda HIV/AIDS-i, malaaria ja teiste haigustega
7. Tagada keskkonna jätkusuutlikkus
8. Luua globaalne partnerlusvõrgustik arengu edendamiseks

Antud eesmärkidele seati tähtaeg 2015. aastaks. (Millennium Summit...)

Lisa 3. Küsitlus kõrgharidusasutustele

Eesti riiklik arengukoostööprojektide rahastamine

Milline on Eesti kõrgharidusasutuste teadlikkus arengukoostöö- ja humanitaarabiprojektide riiklikust rahastamisest?

Sugu

- mees
- naine

Valige kõrgharidusasutus, mida Te esindate

- Eesti Kunstiakadeemia
- Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
- Tartu Ülikool
- Tallinna Tehnikaülikool
- Tallinna Ülikool
- Eesti Maaülikool
- Sisekaitseakadeemia

Teie akadeemilise karjääri pikkus

- < 5 aastat
- 5-10 aastat
- > 10 aastat

Kas olete osalenud Eesti Välisministeeriumi arengukoostööprojektide rahastamise taotlusvoorus/taotlusvoorudes?

- Jah (ühe projektiga)
- Jah (mitme projektiga)
- Ei

Lisa 3 järg

Kui vastasite eelnevalt Jah

Kas Välisministeerium on Teie projekti/projekte rahastanud?

- Jah (ühte)
- Jah (mitut)
- Ei

Kas plaanite edaspidi Välisministeeriumi arengukoostööprojektide taotlusvoorudest osa võtta?

- Jah
- Ei

Kui vastasite eelnevalt Ei

Miks Te ei ole antud taotlusvoorudes osalenud? (Ära märkida võib mitu vastusevarianti)

- Pole ühtegi vastavat projekti kirjutanud
- Sain rahastuse mujalt
- Pole Välisministeeriumi pakutavatest rahastusvõimalustest teadlik
- Puudub huvi arengukoostöö vastu
- Muu.....

Kas plaanite edaspidi Välisministeeriumi arengukoostööprojektide taotlusvoorudest osa võtta?

- Jah
- Ei

Lisa 4. Eesti riigieelarves arengukoostööks ja humanitaarabiks kavandatavad vahendid 2010–2015 (miljonit eurot aastas)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
RKP	13502	14147	14850	15613	16442	17026
% RKPst (valitsuse ettepanek 13.05.2010)*	0,104	0,119	0,143	0,149	0,162	0,176
1. Ametliku arenguabi (arengukoostöö ja humanitaarabi) vahendite kogusumma	14,00	16,97	21,31	23,28	26,76	30,06
<i>1.2 Arengukoostöö vahendid</i>	11,63	13,74	18,75	19,58	23,13	24,95
<i>1.2.1 Välisministeeriumi eelarves</i>	3,20	4,03	6,89	8,85	11,64	12,78
<i>1.2.2 Eesti sissemaksest EL eelarvesse</i>	7,93	6,39	6,77	6,97	6,97	6,97
<i>1.2.3 Euroopa Arengufond (EDF)</i>	-	1,66	1,92	1,92	1,92	1,92
1.2.4 Rahvusvaheline Arenguassotsiatsioon (IDA)	0,75	0,75	2,00	2,00	2,00	2,00
1.2.5 Teised ministeeriumid ja riigiasutused	0,89	1,89	2,94	1,09	1,15	1,28
1.3 Humanitaarabi vahendid	2,36	2,36	2,56	3,13	3,96	4,73
1.3.1 Eesti sissemaksest EL eelarvesse (18%)	1,41	1,41	1,47	1,53	1,53	1,53
1.3.2 Välisministeeriumi eelarves (25% arengukoostöö ja humanitaarabi vahenditest)	0,96	0,96	1,09	1,60	2,43	3,52

* Protsent RKP-st kasvab keskmiselt 0,014 protsendipunkti võrra aastas

Allikas: Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015